

๒๕๓.๕๔
๗ ๒๒๗ ๑
๕.๖

วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม
โดยเน้นสิ่งแวดล้อม

๒๓ ส.ค. ๒๕๓๙

ปริญญานิพนธ์
ของ
นราพร ทับถม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
กรกฎาคม ๒๕๓๘
ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

197152

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา ภาคบังกช)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา ภาคบังกช)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ละออ ชุติกร)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๙.๙. เดือน กรกฎาคม .พ.ศ. 2538

ประกาศขอบคุณ

ปัญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือ และการให้คำแนะนำอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา ภาคงกข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภรณ์ บุญส่ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ละออ ชุตติกร ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจิตต์ อภินัยรักต์ อาจารย์มาณวิกา ผลพิรุฬห์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี ไสยวรรณ อาจารย์แฉ่งน้อย แจ่มศิริกุล อาจารย์วันทนี เหมะผดุงกุล ที่กรุณาตรวจและให้คำแนะนำในการแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเก็บข้อมูล

ขอขอบพระคุณอาจารย์สายพิน ประจักษ์วรรณ ที่กรุณาอนุญาตให้ใช้แบบทดสอบวัดความมีวินัยในตนเอง เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปทุมวนาราม คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดปทุมวนาราม ที่ได้กรุณาให้ความสะดวก และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในการศึกษาทดลองครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโท เอกการศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณผู้มีพระคุณอีกหลายท่าน ที่ได้กล่าวนามในที่นี้แล้วแต่มีส่วนช่วยให้การทำปัญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คุณค่าและประโยชน์ของปัญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน

เราพร ทับถม

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	คํานิยามศัพท์เฉพาะ	4
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเอง ..	7
	ความหมายและคุณลักษณะของวินัยในตนเอง	7
	ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง	8
	การส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง	10
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง	13
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ..	14
	การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย	14
	การจัดกิจกรรมในวงกลม สำหรับเด็กปฐมวัย	15
	ความหมายของกิจกรรมในวงกลม	15
	ความสำคัญของการจัดกิจกรรมในวงกลม	15
	หลักในการจัดกิจกรรมในวงกลม	24
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมในวงกลม	25
	งานวิจัยต่างประเทศ	25
	งานวิจัยในประเทศ	26

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	27
ความหมายของสิ่งแวดล้อม	27
ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา	27
จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา	29
วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา	32
หลักการจัดสิ่งแวดล้อม	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม	35
งานวิจัยในต่างประเทศ	35
งานวิจัยในประเทศ	37
สมมติฐานในการวิจัย	38
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	40
การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ	40
การดำเนินการทดลองและแผนการทดลอง	42
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	46
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	47
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	49
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	49
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	49

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	49
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	50
วิธีการดำเนินการทดลอง	50
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	50
อภิปรายผล	51
ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้	53
ข้อเสนอแนะทั่วไป	53
ข้อเสนอแนะในการท้าววิจัยครั้งต่อไป	54
บรรณานุกรม	55
ภาคผนวก	64
ภาคผนวก ก แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมแบบปกติและแผนการจัด ประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม	65
ภาคผนวก ข แบบทดสอบวัดพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเอง คุณภาพของแบบทดสอบรายข้อ	68
ประวัติย่อของผู้วิจัย	77

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบแผนการทดลอง	42
2 เวลาที่ใช้ในการดำเนินการ	44
3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับ การจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรม วงกลมแบบปกติ	48

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

- 1 รูปแบบการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติและการจัดกิจกรรมวงกลม
โดยเน้นสิ่งแวดล้อม 45

ภูมิหลัง

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อการพัฒนาประเทศ เพราะเด็กไทยในวันนี้จะเจริญเติบโต เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ในการพัฒนาเด็กนี้เององค์ประกอบที่สำคัญคือ การอบรมเลี้ยงดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยเป็นระยะที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นวัยที่ เริ่มต้นของการพัฒนาการทุกด้านของชีวิตมนุษย์ (วนิดา บุชยะกนิษฐ์. 2531 : 1) ประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมจะช่วยให้เด็กพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 1) เบเรลสัน และ สไตเนอร์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัยกับการเรียนรู้พฤติกรรมทาง สังคมว่า เด็กควรได้รับการถ่ายทอดทัศนคติความเชื่อทางจิตใจและสังคมตั้งแต่เด็ก ซึ่งจะมีผล สืบเนื่องต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กเมื่อโตขึ้น (Barelson and Stinner. 1966 : 135) การจัดการศึกษาปฐมวัย โดยส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทางสังคมที่เหมาะสม จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ที่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและไม่ก่อ ปัญหาทางสังคม/ (ธีราพร กลุณานันท์. 2530 : 2)

พฤติกรรมทางสังคมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กวัยนี้คือ วินัยในตนเอง เด็กควรได้รับ การส่งเสริมให้รักธรรมชาติ และมีวินัยในตนเอง โดยให้เด็กสังเกตปัญหารอบตัว ช่วยกัน คิดแก้ปัญหาโดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองตามที่ตนคิดหรือสร้างข้อตกลง ร่วมกันโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก พยายามไม่ใช้คำสั่งหรืออำนาจบังคับ ทั้งนี้เพราะ ได้พิสูจน์ให้เห็นอยู่เสมอแล้วว่าวินัยที่ควบคุมด้วยอำนาจมักนำไปสู่การหลีกเลี่ยงต่อการปฏิบัติ ตามระเบียบต่าง ๆ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาทางสังคมระดับชาติในปัจจุบัน (จันทนา ภาคบงกช. 2537 : 6)

วินัยในตนเองเป็นจริยธรรมที่ควรได้รับการส่งเสริม เป็นพื้นฐานของการควบคุม ตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวินัยทางสังคม วินัยในตนเองเป็นจุดเริ่มต้นจุดหนึ่งของการ พัฒนาประเทศ (วิภาหวัณ มูลสถาน. 2523 : 2) เพราะบุคคลที่มีวินัยในตนเองนั้น เป็นบุคคลที่รู้จักบังคับใจตนเอง ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตนมีหน้าที่อยู่โดยไม่มีใครบังคับ

ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจะสามารถแก้ไขได้ ~~หรือ~~ เริ่มต้นช่วยกันส่งเสริมด้านความมีวินัยในตนเอง ให้แก่เด็ก ดังที่ ดวงเดือน พันธุนาวิน (2523 : 7 - 9) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเอง สามารถปลูกฝังและพัฒนาได้ตั้งแต่วัยเด็ก

ในการส่งเสริมวินัยในตนเองให้แก่เด็กปฐมวัย นางพาง ลัมสุวรรณ (2535 : 65) ได้เสนอแนะหลักการสร้างวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กควรเรียนรู้ถึงสิ่งที่ถูกและผิด รวมทั้งกฎเกณฑ์และการให้เหตุผล วอลซ์ (Walsh, 1980 : 43) ได้เสนอหลักการ ส่งเสริมวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัยว่า ควรให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น คิดวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน

ปัจจุบันประเทศไทยได้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิต ในอดีตการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังไม่เกินขีดความสามารถของธรรมชาติ ที่จะปรับตัวให้เข้าสู่ดุลยภาพตามธรรมชาติ ต่อมาเมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้น ทำให้มนุษย์มีความจำเป็นและสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้สูงขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติหมดไปอย่างรวดเร็ว และปัญหามลภาวะของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นด้วย (นาท ต้นทวีรุฬห์, 2521 : 3) โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครกำลังประสบปัญหา สิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน เช่น อากาศเป็นพิษ ควันเสียจากยานพาหนะต่าง ๆ และจาก โรงงาน ปัญหาสิ่งสกปรกจากขยะ น้ำเน่าเสีย เสียงอึกทึกครึกโครม การจราจรติดขัด ปัญหา คนอพยพเข้าเมือง เพื่อมาหางานทำเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทำให้เกิดมลภาวะต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งมลภาวะเหล่านี้บั่นทอนต่อสุขภาพอนามัย ทั้งทางร่างกายและ จิตใจของประชากรโดยทั่วไป (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2534 : 5) ซึ่งมีผลทำให้สุขภาพจิตที่ไม่ดี อาจมีความเครียดสูง ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ต่าง ๆ เช่น โรคภูมิแพ้ เป็นต้น

ในการแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญ จึงได้จัดตั้งสำนักงาน ที่ศึกษาและดูแลปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง (พินัย วิถีสวัสดิ์, 2534 : 1) และในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยการประกาศให้ปีดังกล่าวเป็นปี "อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" โดย พยายามส่งเสริมให้หน่วยงานของภาครัฐบาลและเอกชน ช่วยกันหาแนวทางในการป้องกัน และ

แก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรีบด่วน (เพ็ญแข วิสิฐพันธ์. 2535 : 4) ส่วนทางด้านการศึกษา นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้มีการพิจารณาบรรจุหลักสูตร ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรระดับชั้น ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และ หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 แต่ยังไม่ปรากฏชัดในระดับปฐมวัย

แนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริม พัฒนาการเด็กทั้งสี่ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา การส่งเสริมให้ เด็กมีความพึงพอใจ มีความกระตือรือร้น มีความสนใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีความละเอียดละออบในการสังเกตและชอบการสืบเสาะแสวงหาความรู้ เป็นการปูพื้นฐานใน การดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม ให้ความสนใจในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การคิดแก้ปัญหาด้วย เหตุผล เรียนรู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้พบว่าปฐมวัยเป็นวัยที่เหมาะสมในการ ปลูกฝังทัศนคติความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้เด็กมีความตระหนักและร่วมกันรับผิดชอบ ต่อสังคม ช่วยกันป้องกัน และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ตั้งแต่ปฐมวัย ดังที่ ศกุนตลา สุขสมัญญ์ กล่าวว่า ควรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อการรักษา และปรับปรุง แก้ไขสภาพแวดล้อมที่กำลังเสื่อมโทรมรวมทั้งรณรงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแก่เด็กตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยแห่งการปูรากฐานของการเป็นพลเมืองดี (ศกุนตลา สุขสมัญญ์. 2535 : 30 - 31)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมทางสังคม ด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์โดยเน้น สิ่งแวดล้อม และเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ ว่ามีความ แตกต่างกันหรือไม่ ผลจากการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะ เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมวินัยในตนเอง ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานการสร้างวินัยทางสังคม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา เด็กปฐมวัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อมกับเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้จะช่วยให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ทราบแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัย

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 ของโรงเรียนวัดพุทธวนาราม เขตปทุมวัน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมวงกลม เพื่อเน้นสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบ คือ
 - 2.1.1 การจัดกิจกรรมวงกลมแบบโดยเน้นสิ่งแวดล้อม
 - 2.1.2 การจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเอง
3. ระยะเวลาในการทดลอง การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 32 ครั้ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียน อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนวัดพุทธวนาราม เขตปทุมวัน สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม สามารถปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ โดยไม่ต้องขอร้องหรือบังคับเพราะเกิดจากการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนควรปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้กำหนดพฤติกรรมไว้ 2 ด้าน ได้แก่

2/1 พฤติกรรมการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก โดยการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาและการป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นโดยอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม ซึ่งมี 2 ด้าน ได้แก่

2.1.1 การดูแลรักษาส่งของส่วนรวม

2.1.2 การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน

ซึ่งวัดได้จากผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดวินัยในตนเองของ
สายพิณ ประสุวรรณ์

2.2 พฤติกรรมการปฏิบัติตามข้อตกลงในชั้นเรียน หมายถึง การแสดง

พฤติกรรมตามที่ตกลงกันในชั้นเรียน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น ได้แก่

2.2.1 การปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียน

2.2.2 การรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

2.2.3 การเคารพสิทธิของผู้อื่น

2.2.4 การรู้จักรอคอย

ซึ่งวัดได้จากผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบวัดวินัยในตนเองของ
สายพิณ ประสุวรรณ์

3. การจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ครูวางแผนเลือก
หนังสือ วัสดุ และกิจกรรมเพื่อจัดประสบการณ์แก่เด็กปฐมวัยที่เน้นสิ่งแวดล้อม โดยให้เด็กได้
มีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม จัดช่วงกิจกรรมในวงกลมวันละประมาณ 20 นาที
มีการกำหนดจุดประสงค์ การดำเนินกิจกรรม สื่อประกอบและการประเมินผลไว้ด้วย

4. การจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ หมายถึง การที่ครูวางแผนเลือกสื่อ วัสดุ
และกิจกรรมให้กับเด็ก ตามแผนการจัดประสบการณ์ที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์
ชั้นเด็กก่อนประถมศึกษาของสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2534 โดยจัดในช่วง
กิจกรรมในวงกลมวันละประมาณ 20 นาที มีการกำหนดจุดประสงค์การดำเนินกิจกรรม
สื่อประกอบและประเมินผลไว้ด้วย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเอง
 - 1.1 ความหมายและคุณลักษณะของวินัยในตนเอง
 - 1.2 ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
 - 1.3 การส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง
 - 1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.1 การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.2 การจัดกิจกรรมในวงกลม สำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.2.1 ความหมายของกิจกรรมในวงกลม
 - 2.2.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมในวงกลม
 - 2.2.3 รูปแบบของการจัดกิจกรรมในวงกลม
 - 2.2.4 หลักในการจัดกิจกรรมในวงกลม
 - 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมในวงกลม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อม
 - 3.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
 - 3.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 3.3 จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 3.4 วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 3.5 หลักการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา
 - 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

1. ความหมายและคุณลักษณะของความมีวินัยในตนเอง

การที่บุคคลจะมีวินัยในตนเองได้นั้น นักทฤษฎีจิตวิทยาเชื่อว่า จะต้องมียุทธวิธีมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา เป็นลักษณะที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกทางจริยธรรม และคุณธรรมของบุคคลมาก (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2523 : 6 - 9) วินัยในตนเองเป็นพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย มีผู้กล่าวถึงความหมายไว้ดังนี้

ก๊ิด (ละมัย กาญจนะประโชติ. 2534 : 5 ; อ้างอิงมาจาก Good. 1973 : 525) ได้กล่าวถึง วินัยในตนเองว่า หมายถึง การบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ไม่ใช่บังคับโดยอำนาจภายนอก หากหมายถึง บังคับโดยอำนาจภายในของบุคคลนั่นเอง และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับคุณค่าอันใดอันหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองได้

อาพร กาทอง (2529 : 7) ให้ความหมายความมีวินัยในตนเองว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ โดยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น

ขวัญใจ บุญฤทธิ์ (2534 : 12) กล่าวเสริมว่า วินัยในตนเองเป็นความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการด้วยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเอง อันจะก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเองและต่อสังคม

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมได้ โดยเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่า ซึ่งมีได้ถูกบังคับจากอำนาจภายนอก

คุณลักษณะของความมีวินัยในตนเอง

วิวัฒน์ มูลสถาน (2523 : 33) ได้สรุปว่า บุคคลที่มีวินัยในตนเองควรมีลักษณะ และพฤติกรรมประกอบไปด้วย มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีความตั้งใจ

จริง มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีเหตุผล เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเองภายในตน และมีลักษณะมุ่งมั่นอนาคต

วไลพร จันทศิริ (2530 : 12 - 14) ได้สรุปคุณลักษณะความมีวินัยในตนเองไว้ดังนี้ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีลักษณะมุ่งมั่นอนาคต มีความเป็นผู้นำ มีความตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รู้จักเสียสละ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และยอมรับการกระทำของตน

แจ่มจันทร์ เกียรติกุล (2531 : 9) ได้สรุปลักษณะความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ในด้านต่อไปนี้ การตั้งใจทำงาน การเคารพสิทธิของผู้อื่น การตรงต่อเวลา และการปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียน

สรุปได้ว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะของความมีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะต่าง ๆ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเป็นผู้นำ มีลักษณะมุ่งมั่นอนาคต มีระเบียบ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม มีความซื่อสัตย์สุจริต เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตรงต่อเวลา รู้จักเสียสละ และมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร

2. ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

วินัยในตนเองมีลักษณะของการแสดงออกทางจริยธรรม และคุณธรรมของบุคคล ซึ่งมากกว่าและสำคัญกว่าลักษณะของความรู้ตัวรู้ตัว และความสามารถกระทำดี กระทำชั่วของคนเรา ความมีวินัยในตนเองหรือความสามารถควบคุมตนเองอย่างถูกต้อง เป็นหลักชัยของการพัฒนาทางจิตของบุคคล ความมีวินัยในตนเองจึงเป็นลักษณะสำคัญของผู้มีวุฒิภาวะทางจิต และสามารถจะใช้เป็นเครื่องมือวัดระดับพัฒนาการทางจิตของบุคคล ได้ด้วย (ไสยาพร แก่นจันทร์, 2530 : 20 - 30)

ทฤษฎีพัฒนาการของจริยธรรม

เพียเจท์ (Piaget, 1977) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหามาจากกฎต่าง ๆ และกำหนดเป็นแนวทางของสังคมหรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล กล่าวโดยสรุปจริยธรรม หมายถึง ความเข้าใจในแนวทางของการประพฤติดี ประพฤติชอบทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป้าหมายสูงสุดของจริยธรรม คือ

การแสดงออกในรูปของพฤติกรรมซึ่งเป็นผลของการกระทำในปัจจุบันและเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญา

ตามแนวคิดของทฤษฎีจริยธรรม มีนักจิตวิทยาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางจริยธรรมแตกต่างกัน บางกลุ่มเชื่อว่า มนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง บางกลุ่มเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมคือ ตัวควบคุม นิตย์ บุงามงคล (2529) กล่าวว่า ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม (Value Clarification Theory) มีหลักสำคัญคือ การช่วยให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยมที่ตนยึดถือหรือมีความเชื่อว่า ถูกต้องหรือควรจดจำเป็นกระบวนการที่จะทำให้บุคคลเกิดความกระจ่างในจริยธรรมของตนเอง รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการที่จะทำให้บุคคลยอมรับความรู้สึก และความคิดด้วยตนเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ความคิดกับการกระทำมีความสัมพันธ์กัน

เทคนิคที่ใช้ในการทำค่านิยมให้กระจ่างคือ การใช้คำถามหรือกิจกรรมกระตุ้นให้แต่ละคนบอกความคิดหรือความรู้สึกของตนเองออกมา บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีนี้คือ ครู เพราะครูจะช่วยให้เด็กเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อ เจตคติ และค่านิยมของตนเอง (นิตย์ บุงามงคล. 2529)

นอกจากนี้ ควงเดียน พันธุนาวิน (2523 : 6 - 9) ได้สรุปทฤษฎีของเมาเรอร์ (Maurer) ไว้ว่า การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลแต่ละคนนั้น นักทฤษฎีจิตวิทยาเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะนำไปสู่ความสามารถควบคุมตนเอง เมื่อโตขึ้นทารกและเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดู โดยการเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของทารกและเด็กนี้ จะเกิดขึ้นหลายระดับ และขั้นตอนดังต่อไปนี้

จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการ เช่น หิว ก็ได้ดื่มนม ร้อนได้อาบน้ำ ยุ่งกั๊ด ก็มีผู้มาบัตให้ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุข ความสุขนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น ขั้นต่อมาคือ ในขณะที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกพอใจ และมีความสุข การรับรู้ของเด็กขั้นต่อมาคือ ความสุขความพอใจของเด็กที่เกิดจากได้รับการบำบัดความต้องการต่าง ๆ การปรากฏตัวของมารดาทำให้เกิดความสุขความพอใจ การรักและพอใจมารดานั้น จะต้องเกิดด้วยการเรียนรู้ เช่นนี้ ที่ความสุขความพอใจต้องได้รับการบำบัดในทางตรงข้าม เช่น เมื่อหิวไม่ได้กินหรือกิน

เมื่อไม่หิว เด็กจะไม่เกิดความพอใจ เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ ที่จะรักและพอใจ มารดาของตน เมื่ออาการเรียนรู้ขั้นแรกเกิดขึ้นแล้ว จึงเป็นรากฐานของการเรียนรู้ขั้นที่สอง กล่าวคือ มารดายอมมาควบคุมกับคำอบรมสั่งสอนของเด็ก ด้วยคำพูดหรือกระทำต่าง ๆ ต่อมา เด็กจึงจะมีความสุขเลียนแบบมารดาทางคำพูด การกระทำ หรือทำตามที่มีมารดาสั่งสอนความสุข ความพอใจที่เกิดขึ้น มีลักษณะเป็นการให้รางวัล และชมเชยตนเองโดยไม่ต้องไม่หวังผลจากภายนอก เด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูตนทั้งทางที่ดีและไม่ดีขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ที่ตนรักพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นมารดาสุขุมหรือยิ้มเมื่อเด็กสุขุมหรือบ้าง ก็จะมีความสุขความพอใจ เพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักลักษณะที่แสดงถึงการมีวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้นเอง โดยจะปรากฏขึ้น ในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8 - 10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุผล ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ในการตอบโต้เมื่อเด็กเกิดความคับข้องใจ หรือเมื่อเกิดความกลัว ในการมีความรักและการมีอารมณ์ขัน ผู้ที่ขาดวินัยในตนเองเพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตามที่กล่าวมาแล้ว จะกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำ และอาจกลายเป็นผู้ทำผิดกฎเกณฑ์ และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรรมหรือรังแกโลกาสที่แก้ไข (ควงเต๋อฮัน พันธุมนาวัน, 25233 : 6 - 9)

การเกิดวินัยในตนเองนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในบุคคลซึ่งจะพัฒนาเป็นลักษณะที่เด่นชัด และนำไปสู่พฤติกรรมของบุคคลต่อไป

3. การส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง

การเสริมสร้างควมมีวินัยให้แก่คนในชาตินั้น จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง และไม่ควรปล่อยให้เป็นการกระทำที่ของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของชนในชาติทุกฝ่ายจะต้องช่วยเหลือและร่วมมือกัน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นไป ด้วยการฝึกฝนอบรมจนเกิดเป็นนิสัย และนำเอาระเบียบวินัยที่ได้ฝึกฝนไว้นั้นออกไปปฏิบัติจริงในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน และโรงเรียนแล้วยังมีส่วนช่วยชักนำประชาชนในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติตามไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในการปลูกฝังอบรมแก่เด็กให้มีความรู้ ทักษะ จริย กติกาเป็นนิสัย และมีเจตคติที่ดี ซึ่งครูต้องมีเทคนิคในการเลือก

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการเตรียมการให้พร้อม อีกทั้งมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน (Verble. 1985 : 40 - 42)

การเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เปรียบเสมือนการเตรียมให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต (Etzioni. 1982 : 184 - 189) มีพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นที่ยอมรับของสังคม ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม การเสริมสร้างวินัยให้บังเกิดขึ้นกับนักเรียนมีหลักดังนี้

1. สร้างสัญลักษณ์และคำขวัญ
2. สนับสนุนความเป็นผู้นำ เพื่อสร้างคุณค่าทางบวกให้แก่โรงเรียน
3. ต้องทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตั้งกฎเกณฑ์ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
5. สร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ชัดเจน (Wyson and Lasley. 1984 : 419 - 421)

ความมีวินัยในตนเอง เป็นวินัยสูงสุดที่พึงปรารถนา ควรฝึกจนเกิดเป็นนิสัย เพื่อให้เกิดความเคยชินโดยการสอดแทรกเข้าไปได้ในกิจกรรมต่าง ๆ วินัยในตนเองขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรมเป็นสำคัญ ซึ่งต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป ควรใช้วิธีจูงใจมากกว่าบังคับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2525 : 217)

นอกจากนี้ เชเวียคอฟ และฟริทซ์ (เตือนใจ ยอดนิล. 2530 : 44 ; อ้างอิงมาจาก Sheviakov and Fritz. 1965) ได้ศึกษาประเภทของวินัยที่ควรปลูกฝังให้เด็กว่า ควรเน้นวินัยในตนเองมากกว่าที่จะเป็นวินัยที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการให้ปฏิบัติตามคำสั่งและยังให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ควรเป็นเรื่องของความเต็มใจ ไม่ใช่กระทำตามคำสั่งหรือหลังการลงโทษ กล่าวคือ ควรปลูกฝังให้เกิดวินัยในตนเอง โดยตั้งอยู่บนรากฐานแห่งการชื่นชม ความรักในอุดมคติ หรือยึดมั่นในจุดมุ่งหมายที่ตนสร้างขึ้น การเสริมสร้างความมีวินัยในตนเอง สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การให้ความรู้ขั้นสูง การอบรมทางศาสนา การให้แสดงบทบาทสมมติการใช้กลุ่มเพื่อให้เกิดความคล้อยตาม และการให้เลียนแบบจากตัวแบบ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 33 - 37)

ในการส่งเสริมระดับปฐมวัยให้วินัยในตนเองนั้น ทักษิณา สนวนนท์ (2529 : 41 - 42) กล่าวว่า ควรเสนอให้เด็กฝึกฝนตนเองให้มีพฤติกรรม อันเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เด็กวัย 4 - 7 ขวบ ที่สามารถเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ตลอดจนความรู้สึกของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่นมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองได้ ก็ย่อมเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่ง ในการเสริมสร้างอุปนิสัยอันจะเป็นรากฐานของการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด

ก่อนอื่นครูจะต้องสร้างความเชื่อมั่นในตัวเด็ก และเสริมสร้างให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองด้วย วิธีการต่าง ๆ นอกจากนั้น ครูควรแนะแนวการปฏิบัติ ช่วยให้เด็กค่อย ๆ เกิดความเชื่อมั่นขึ้นว่าเขาสามารถทำได้ด้วยตนเอง เขารับผิดชอบต่อภาระที่เขาได้ร่วมทั้งทำให้เขาเกิดความรู้สึกเขาเป็นผู้หนึ่งในการร่วมสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้นด้วย การให้นักเรียนคิดเองบ้างจะทำให้เด็กเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น วิธีการนี้ครูต้องทำให้เหมือนกับการเล่นโดยไม่ใช้วิธีการบังคับขู่เข็ญจะเห็นความเปลี่ยนแปลงในเด็กอย่างเด่นชัด

สิ่งหนึ่งที่ครูควรทำคือ พยายามให้เด็กคิดได้เองว่าการส่งเสียงหนวกหู หรือการรังแกเพื่อนนั้น เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับผู้อื่นเพียงใด บางครั้งครูให้เด็กช่วยกันวิจารณ์การกระทำนั้น ๆ และให้ช่วยกันหาข้อเสนอนะที่ได้อย่างไรก็ตามครูต้องไม่ลืมว่าระยะความสนใจของเด็กนั้นสั้นมาก จึงควรรับหาข้อยุติเสียก่อนที่เด็กจะเริ่มเบื่อ และลงมือก่อวินาศกรรม

ครูควรมีศรัทธาในตัวเด็กเสียก่อน จะต้องหมั่นแสดงความรักให้ความอบอุ่นต่อเด็ก คำพูดของครูเพียงสองสามคำที่แสดงถึง ความศรัทธาต่อความสามารถของเขาอาจทำให้มีความสนใจกับงานนั้นได้ เป็นเวลานาน ครูจะต้องช่วยชมเชย พร้อมกับแสดงความเชื่อมั่นว่าเขาทำได้ถ้าพบเด็กที่ไม่เคยรู้จักคิดถึงผู้อื่น ครูก็ต้องพยายามอดทนช่วยเหลือ นอกจากนั้นควรช่วยให้เด็กที่ไม่เชื่อว่าตนเองจะทำได้เอาชนะความรู้สึกดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตาม การควบคุมตนเองของเด็กปฐมวัยให้ได้ตลอดไปนั้นเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นไปได้ถ้ามีคณคอยให้กำลังใจ การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างง่ายดาย ถ้าได้รับการเสริมแรงจากการเรียนรู้ นั่นคือ มั่นใจว่าจะทำได้ เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และได้รับความรักจากทุกคน (ทักษิณา สนวนนท์, 2519 : 41 - 42)

นอกจากนี้ ช. ชนบท ยังได้กล่าวถึงการสอนให้นักเรียนเกิดวินัยในตนเองนั้น เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาและความมั่นใจ นอกจากจะสอนโดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และการให้ลงมือปฏิบัติเองแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ การปฏิบัติแบบอย่างที่ดี ครูผู้สอนต้องเป็นคนที่มีวินัยในตนเองเสียก่อน (ช. ชนบท, 2530 : 50)

สรุปได้ว่า ในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็กปฐมวัย และควรใช้วิธีจูงใจมากกว่าการบังคับ ควรปลูกฝังให้เกิดวินัยในตนเอง โดยตั้งอยู่บนรากฐานของความชื่นชมความรักในอุดมคติ หรือยึดมั่นในจุดมุ่งหมายที่ตนสร้างขึ้น นอกจากนี้ครูควรเป็นผู้เสริมสร้างให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ และปฏิบัติด้วยตนเองอย่างมั่นใจ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง

งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮอฟแมน (Hoffman. 1970 : 286) ซึ่งได้ศึกษาการฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย และการรวมอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาที่ฝึกวินัย โดยวิธีการให้เหตุผลจะทำให้เด็กมีวินัยตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยโดยบิดามารดาปล่อยปละละเลยหรือรวบอำนาจ

ไบรอันท์ (Bryant. 1971 : 4854 - B) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนที่มีความเชื่อต่างกัน โดยให้ครูบรรยายลักษณะของนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนกับนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน กลุ่มละ 20 คน พบว่าเด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีวินัยในตนเองมากกว่า ปรับตัวได้ดีกว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีความอดทนมากกว่าเด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน

งานวิจัยในประเทศ

แจ่มจันทร์ เกียรติกุล (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลลพบุรี จังหวัดลพบุรี โดยเปรียบเทียบเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและแบบเข้มงวดในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจาและท่าทางแตกต่างกันพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และแบบเข้มงวดอยู่ในชั้นเรียนแบบครูเป็นศูนย์กลาง มีความเชื่อมั่น และมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และแบบเข้มงวดอยู่ในชั้นเรียนแบบเด็กเป็นศูนย์กลาง มีความเชื่อมั่น และมีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน

ละมัย กาญจนะประโชติ (2534 : 52) ได้ศึกษาผลของการอ่านหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชานุบาล จังหวัดน่าน ผลการทดลอง พบว่า นักเรียนที่อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมแนะนำหนังสือ และนักเรียนที่อ่านหนังสือเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองอย่างเสรี นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีการพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และมีเหตุผล ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน จะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเอง และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์

1. การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย

ราศรี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2529 : 2) ได้ให้ความหมายการจัดประสบการณ์ไว้ว่า หมายถึงการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน ให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

นิคม ทาแดง (2526 : 18) กล่าวว่า ประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นคำสองคำที่แยกจากกันไม่ได้ เด็กปฐมวัยนั้นจะการเรียนรู้จากการประกอบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม และเมื่อมีความพึงพอใจจากการกระทำกิจกรรม จะทำให้เข้าใจสภาพของสิ่งแวดล้อม และสามารถตอบสนองสิ่งนั้นได้อย่างแม่นยำ และรวดเร็ว

เท่าที่กล่าวมาจะเห็นว่าการจัดประสบการณ์เป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็ก

2. การจัดกิจกรรมในวงกลมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.1 ความหมายของกิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมในวงกลม หมายถึง กิจกรรมที่เด็กส่วนใหญ่มารวมกันเพื่อทำกิจกรรมเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2534 : 47) ดังนั้นในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กต้องคำนึงถึงช่วงความสนใจของเด็กด้วย การจัดที่นั่งในการเรียนการสอนได้เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีความสนใจดีขึ้น การจัดเก้าอี้ในลักษณะรูปวงกลม ในขณะที่ครูให้เนื้อหาจะเป็นการช่วยให้เด็กได้นั่งใกล้ชิดกับครู ครูได้เห็นพฤติกรรมของเด็กอย่างใกล้ชิด และครูสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นการเปลี่ยนอิริยาบถของเด็กได้ง่ายอีกด้วย ทำให้เด็กสนใจในการเรียนมากขึ้น การจัดเป็นวงกลมนี้อาจจัดให้นั่งบนเก้าอี้ หรือนั่งบนพรมที่สะอาดได้ แต่ถ้าเด็กนั่งกับพื้นครูก็ควรนั่งกับพื้น และถ้าเด็กนั่งบนเก้าอี้ครูก็ต้องนั่งบนเก้าอี้เพื่อให้เด็กเห็นครู และสื่อที่ใช้สอนอยู่ในระดับสายตาของเด็ก นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมโดยนั่งล้อมเป็นวงกลมยังช่วยให้ทุกคนมองเห็นกันอย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2533 : 22)

2.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมในวงกลม

การจัดกิจกรรมในวงกลม มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยมากเพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหา กิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน กิจกรรมในวงกลมช่วยให้เด็กมีความคิดรวบยอดที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสติปัญญาให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาในหน่วยการสอน ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมเพื่อฝึกความกล้าในการแสดงออก นอกจากนั้นยังช่วยเด็กให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2534 : 47)

ในการจัดกิจกรรมในวงกลมนี้มีการนำเอาเนื้อหา และรายการประสบการณ์จากแนวการจัดประสบการณ์บูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดหมายของการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้ง 4 ด้าน โดยยึดลำดับขั้นตอน การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ไปยังสิ่งที่อยู่ไกลตัวเด็ก เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ตลอดจนคำนึงถึงเทศกาล วันสำคัญ ฤดูกาล ซึ่งการจัดกิจกรรมในวงกลมนี้เป็นเกณฑ์ในการจัดหน่วย

การเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 22 - 25)
แต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

การอภิปราย

การอภิปราย คือ การที่คนหลายคนมาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสมาชิกในกลุ่มทุกคนมีโอกาสปรึกษาหารือกันโดยให้ข้อมูล และความคิดเห็นแก่กันและกัน ทำให้กลุ่มมีโอกาสคิดร่วมกัน ควรสร้างบรรยากาศที่ร่วมกันด้วย สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (พิศนา แยมมณี และคนอื่น ๆ, 2528 : 50 - 51) ซึ่งจำนง พรายแย้มแย ได้เสนอบทบาทของครูไว้ว่า ครูควรเป็นผู้ประสานความคิด ครูไม่ควรตอบปัญหาให้เด็ก ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดตอบปัญหด้วยตัวของเขาเอง ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวทางให้เด็กคิดไปตามลำดับจนถึงจุดหมายปลายทาง คือ คำตอบในที่สุด ซึ่งเป็นวิธีที่สอนให้เด็ก รู้จักเป็นคน คิดเป็นนั่นเอง (จำนง พรายแย้มแย, 2529 : 75)

ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการอภิปราย

สุวัฒน์ นิยมคำ (2517 : 158) ได้ให้ความสำคัญของการจัดกิจกรรมการอภิปราย ไว้ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการแสดงกิจกรรม ซึ่งจะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กแต่ละคน
2. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การทำงานแบบประชาธิปไตย

วินิจ เกตุขำ และชาญชัย ศรีไสยเพชร ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่าการอภิปรายจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สร้างเจตคติที่ถูกต้อง และขยายประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง (วินิจ เกตุขำ และชาญชัย ศรีไสยเพชร, 2522 : 164 - 165)

กาญจนา เกียรติประวัติ (ม.ป.ป. : 118 - 119) ได้เสนอขั้นตอนในการอภิปราย ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของปัญหา หรือความชัดเจนของหัวข้ออภิปราย ในกรณีที่ครูและผู้เรียนมีโอกาสพิจารณาปัญหาหรือหัวข้อด้วยกัน หัวข้อการอภิปรายควรมีลักษณะ ที่ช่วยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ท้าทายต่อกันได้

2. การรวบรวมข้อมูล และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การอภิปราย เป็นการ สนทนา มิใช่การตั้งคำถาม และทุกคนควรมีส่วนร่วม และให้เด็กแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึง เป็นสิ่งที่ควรทำการเตรียมตัวผู้เรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะอภิปรายล่วงหน้า จะทำให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ดียิ่งขึ้น

3. การหาข้อยุติ การอภิปรายที่สามารถดำเนินไปจนถึงขั้นสรุปผลได้ นับว่าเป็น ความสำเร็จตามจุดหมาย แต่ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินไปจนถึงขั้นนั้นก็จำเป็นต้องมีการสรุปความ อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นข้อยุติ

สุเทพ อ่อนใส (2523 : 87) ได้กล่าวว่า ควรใช้การอภิปรายเมื่อ

1. ใช้สอดแทรกในทุกเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองสามารถช่วยกันสรุปผลได้เองด้วย
2. ฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น
3. ใช้แก้ปัญหาโดยยั่วให้ผู้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในเชิงแก้ปัญหา ให้มากที่สุด
4. แบ่งการอภิปรายเป็นกลุ่มย่อย เพื่อหาข้อสรุปของปัญหาที่กลุ่มรับผิดชอบ

ประโยชน์ของวิธีสอนแบบอภิปราย

น้อมฤดี จงพยุงะ และคณะ (2517 : 48) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิธีสอน แบบอภิปราย ไว้ดังนี้

1. ทำให้ครูทราบความสามารถของนักเรียนที่ตนเองสอนในด้านการพูด
2. ฝึกการพูดและการฟังของนักเรียน
3. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้รักการค้นคว้าหาความรู้
4. ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น
5. ส่งเสริมในการทำงานหมู่

การอธิบาย

สวัตน พุทธเมธา (2523 : 170) ได้ให้ความหมายการอธิบายว่า หมายถึง การสอนโดยผู้สอนบอกความรู้เพื่อเปรียบเทียบ หรือเพื่อย้ายความ ซึ่งบารุง กลัดเจริญ และ จวีวรรณ กินาวงค์ (2527 : 187) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิธีสอนด้วยการอธิบายดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถเข้าใจตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องชัดเจน
2. เพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่องราวได้ดีภายในเวลาที่รวดเร็ว
3. เพื่อให้เข้าใจแนวความคิดหรือหลักการ

ซึ่งจารย์ส น้อยแสงศรี (2520 : 6) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิธีสอนแบบนี้คือ ประหยัดเวลา ครูสามารถนำไปใช้ในการทบทวน สรุปหรือใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน นักเรียนมีโอกาสทบทวนเนื้อหาได้มาก

การปฏิบัติการทดลอง

วิธีสอนแบบปฏิบัติการทดลอง หมายถึง การที่นักเรียนได้ทำงานโดยที่ค้นพบด้วยตัวเองภายใต้การแนะนำของครู นักเรียนทุกคนมีโอกาสทำการทดลองทั่วถึงกัน เพื่อที่จะศึกษาข้อเท็จจริงด้วยตัวเอง (วินิจ เกตุขำ, 2522 : 161)

การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองมีความสำคัญ ดังนี้

1. นักเรียนได้ประสบการณ์ตรง เพราะได้ลงมือทดลองด้วยตนเอง
2. นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เขามีทักษะในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันต่อไป

3. กิจกรรมการทดลอง ชวนให้น่าสนใจ น่าติดตามเด็กจะไม่เบื่อหน่ายกิจกรรม

4. กิจกรรมปฏิบัติการทดลอง เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ศึกษาและเรียนรู้การทำงานร่วมกัน จะทำให้เขารู้จักฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น (น้อมฤดี จงพยุงะ, 2517 : 44)

ขั้นตอนของการสอนแบบปฏิบัติการทดลอง

กาญจนา เกียรติประวัติ (ม.ป.ป. : 141 - 142) ได้เสนอขั้นตอนของการสอนแบบปฏิบัติการทดลองใช้เป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นเตรียม เป็นการเตรียมพร้อมก่อนการทำกิจกรรมการปฏิบัติการทดลอง เช่น การแบ่งกลุ่มเด็ก การอภิปราย ระเบียบที่ควรปฏิบัติขณะทดลอง การรู้จักอุปกรณ์ต่าง ๆ ในขั้นนี้ เป็นการพิจารณาธรรมชาติของงาน จุดมุ่งหมาย และการวางแผนงาน ความเข้าใจแจ่มแจ้งในสิ่งที่ควรทำ จะช่วยให้ผู้เรียนไม่ต้องเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์
2. ขั้นปฏิบัติการ เป็นการลงมือกระทำกิจกรรม ผู้เรียนทุกคนอาจทำงานปัญหาเดียวกัน หรือคนละปัญหาได้ ในช่วงนี้จะเป็นการทำงานภายใต้การนิเทศ ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการจัดมอบหมายงาน
3. ขั้นสรุปกิจกรรมและประเมินผล อาจเป็นการซักถามผลการปฏิบัติงาน การตรวจผลงาน หรือใช้การอภิปราย การรายงาน การจัดนิทรรศการผลงาน และอธิบาย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือการค้นพบของผู้เรียนโดยที่ครูและเด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็น

ประโยชน์ของวิธีสอนแบบปฏิบัติการทดลอง

1. นักเรียนเกิดความเข้าใจจริง เพราะได้ลงมือปฏิบัติการ
2. นักเรียนเกิดทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. ทำให้นักเรียนสนใจ เกิดความสนุกสนาน (น้อมฤดี จงพยัพพะ,

2517 : 46)

การเล่นเกม

เกม หมายถึง กิจกรรมที่สนุกสนานมีกฎเกณฑ์กติกา เกมมีทั้งเกมเงียบ (Quiet Games) และเกมที่ต้องใช้ความว่องไว (Active Games) เกมต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับลักษณะความว่องไวและความแข็งแรง การเล่นเกมที่ทั้งเล่นคนเดียว สองคน หรือเล่นเป็นกลุ่มบางเกมก็ผ่อนคลายความตึงเครียด และสนุกสนาน บางเกมก็กระตุ้นการทำงานของร่างกาย และสมอง บางเกมก็ฝึกทักษะบางส่วนของร่างกายและจิตใจเป็นพิเศษ (New Standard Encyclopedia. 1969 : G - 2)

เกม คือการเล่นซึ่งอาจจะมีเครื่องเล่นหรือไม่มีเครื่องเล่นก็ได้ นับได้ว่า เป็น สิ่งที่อาจจะกล่าวได้ว่าใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด มีความสัมพันธ์กับชีวิตและการพัฒนาของเด็กมา ตั้งแต่กำเนิด จนทำให้การศึกษาเกือบถือว่า การเล่นสำหรับเด็กนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาการเรียนรู้อย่างมาก (Arnold. 1965 : 110) นอกจากนี้ ประภากร โล่ห์ทองคำ และคนอื่น ๆ (2522 : 57) ได้กล่าวถึงเกมหรือการเล่นว่าเป็นสถานการณ์ในการสอน อย่างหนึ่งที่กำหนดกติกาการเล่น กำหนดกระบวนการเล่น เพื่อให้ผู้เล่นได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ มีความสนุกสนาน และในขณะเดียวกันก็นำเอาแง่คิดหรือความคิดเห็นจากการเล่น ไปวิเคราะห์วิจารณ์ในขั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อไป การเล่นเกมจะช่วยให้ผู้เรียนได้ พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ช่วยให้ผู้สอนได้ทราบพฤติกรรมของผู้เรียน

เบญจา แสงมลิ (2522 : 14) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการใช้เกมดังนี้

1. เพื่อสื่อความหมาย
2. เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจ
3. เพื่อให้รู้จักปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
4. เพื่อรักความยุติธรรมและความถูกต้อง
5. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. เพื่อฝึกความจำและความคิดรวบยอด
7. เพื่อให้รู้จักปรับตัว
8. เพื่อให้กล้าในการแสดงออก กล้าพูด กล้าทำ ตลอดจนฝึกการใช้กล้ามเนื้อ

และสายตา

9. ส่งเสริมให้เป็นคนมีน้ำใจนักกีฬา

การสาธิต

การสาธิต คือการแสดง การทำให้เห็น การทำให้ดู การชี้แนะให้ทำตาม เป็นการกรุยทางไปสู่การเรียนรู้เบื้องต้น การจัดประสบการณ์แบบสาธิต เป็นวิธีสอนแบบหนึ่ง ที่ช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในการเรียน เพราะเป็นการเรียนจากประสบการณ์ตรง จะทำให้ ผู้เรียนเรียนได้ดีกว่าการฟังคำบรรยาย และคำบอกเล่าของครู (น้อมฤดี จงพยุงะ ,

หน้าที่ของการสาธิต

1. เพื่อสร้างปัญหา การสาธิตบางคราวจะไม่บอกให้นักเรียนทราบล่วงหน้า เพื่อให้ผลปรากฏออกมาในชั้นแล้วสร้างปัญหาให้นักเรียนได้ไตร่ตรอง เป็นการปลูกความสนใจ
2. เพื่อย้ายการแสดงจุดสงสัย
3. เพื่อแก้ปัญหา บางคราวปัญหาของความสนใจทั่ว ๆ ไปเกิดขึ้นในทันทีทันใดและต้องใช้คำตอบจากการสาธิตให้ดูก่อนเพื่อนำไปสู่คำตอบที่แท้จริง
4. เพื่อทบทวนหลังจากนักเรียนได้ทดลองไปแล้ว ครูอาจจัดการสาธิตอีกครั้ง เพื่อทบทวนความเข้าใจของนักเรียน
5. เพื่อให้ทราบจุดสำคัญ การสาธิตที่น่าสนใจและเป็นพิเศษจะเป็นวิธีทางสรุปผลในที่สุด (ปรีชา อมาตยกุล. 2528 : 47 - 48) นอกจากนี้ การสาธิตยังเหมาะที่จะใช้สถานการณ์ต่อไปนี้
 - 5.1 ใช้หน้าเข้าสู่บทเรียน
 - 5.2 ใช้ประกอบการบรรยายของบทเรียน
 - 5.3 ใช้ในโอกาสที่มีการทดลองยุ่งยาก และซับซ้อน ซึ่งจะไม่สะดวกที่นักเรียนทำได้
 - 5.4 ใช้ในเมื่อมีเครื่องมือเพียงชุดเดียวเท่านั้น (วินิจ เกตุขำ. 2522 : 160)

ลำดับขั้นการสาธิต

1. ขั้นเตรียม
 - 1.1 ครูศึกษาเนื้อหาบทเรียนอย่างละเอียด
 - 1.2 ตั้งจุดมุ่งหมายสำหรับการสาธิตทุกครั้ง
 - 1.3 ชักซ้อมการสาธิตมาเป็นอย่างดี
 - 1.4 จัดสถานที่สำหรับการสาธิตให้พร้อม และต้องคำนึงถึงการมองเห็นของเด็ก
 - 1.5 จัดโต๊ะเก้าอี้ภายในห้องให้เด็กได้มีโอกาสมองเห็นอย่างทั่วถึง

2. ^๕ชั้นสาธิต

- 2.1 ครูบอกเรื่องราวที่จะสาธิตให้นักเรียนทราบ
- 2.2 ครูบอกชื่ออุปกรณ์แต่ละอย่างให้นักเรียนรู้จัก
- 2.3 ครูสาธิตทีละขั้นตอนอย่างช้า ๆ เพื่อให้เด็กดูได้ทัน
- 2.4 ครูคอยสังเกตนักเรียนในชั้นว่าเห็นทั่วถึงหรือไม่

3. ^๕ชั้นสรุป

- 3.1 ให้นักเรียนสรุปจากที่เห็นตามลำดับชั้น
- 3.2 สนทนาและให้นักเรียนลองทำดูบ้างว่าทำได้ถูกต้องหรือไม่

4. ^๕ชั้นวัดผล

ซักถามปัญหาต่าง ๆ จากเด็ก (น้อมฤดี จงพยุงะ. 2517 :

41 - 43)

ประโยชน์ของการสาธิต

1. ทำให้นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียน
2. นักเรียนได้เห็นการสาธิตพร้อม ๆ กันทั้งห้อง
3. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ฝึกให้นักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักคิดหาเหตุผล และรู้จักสรุปหลักเกณฑ์ได้
5. บอกรับอันตรายจากการทดลองเรื่องที่อาจเป็นอันตรายได้

(สุเทพ อ่อนไสว. 2523 : 92 - 93)

นิทาน

นิทาน คือเรื่องราวที่เล่าสู่กันฟังหรือมีผู้แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนานบันเทิง หรือเพื่อสอนคนในเรื่องของการดำรงชีวิต เนื้อเรื่องในนิทานอาจเป็นเรื่องเหลือเชื่อ ไม่สมเหตุผล หรือเป็นเรื่องแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะนิทานเป็นเรื่องที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินเป็นส่วนใหญ่ (รัชนิ ศรีไพรวรรณ. 2516 : 37)

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2520 : 38) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของนิทานที่มีต่อเด็กว่านิทานที่เด็กฟังแม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นสิ่งที่มีความหมายที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์แก่เด็กคือ

1. ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มีที่พึ่งทางใจ รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะขณะที่พ่อกำลังทำงานเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
2. ทำให้เด็กเกิดจินตนาการจากเรื่องราวที่ฟัง เช่น เรื่องนางฟ้า เรื่องสัตว์ต่าง ๆ หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ
3. ช่วยให้เด็กได้รู้จักโลกจากแง่มุมเล็ก ๆ น้อย ๆ จากนิทานที่ได้ฟัง
4. การพ่อกำลังทำงานทำให้เด็กได้พักผ่อนคลายความตึงเครียด ได้รับความเพลิดเพลิน ความสดชื่น และความรู้จากเรื่องที่ได้อ่าน จะช่วยให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต

นอกจากนี้พ่อกำลังยังช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่เด็กหลายประการ คือ

1. เพื่อสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็ก เพราะเด็กชอบพ่อกำลังทำงาน
2. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง
3. เพื่อช่วยให้เด็กได้คำนึงและสร้างจินตนาการในเรื่องที่ฟังและเรื่องจริง
4. เพื่อช่วยให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียดจากการเรียน
5. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็ก รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง
6. เพื่อส่งเสริมในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม ศีลธรรม และเจตคติที่ดี
7. เพื่อส่งเสริมในด้านมนุษยสัมพันธ์ทางภาษาของเด็ก
8. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา

จริยศึกษา ฯลฯ

9. เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเล่านิทานแสดงความคิดเห็นและสนทนา
10. เพื่อช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจอยากอ่านหนังสือ (ฉวีวรรณ กิณางค์,

2526 : 124 - 125)

การศึกษานอกสถานที่

การศึกษานอกสถานที่ หมายถึง การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการพานักเรียนไปศึกษาดูชีวิตจริง สถานที่จริง สิ่งของที่ต้องการศึกษา วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานอกสถานที่ก็คือให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงกับสถานที่ วัตถุ บุคคล โรงงาน เครื่องมือ แหล่งแร่ และ สิ่งที่จะศึกษาจริง ๆ โดยมีเงื่อนไขว่า สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถนำมาให้ดูใน

ห้องเรียนได้ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นประโยชน์ (ทองทิพย์ วรรณพัตน์ และคนอื่น ๆ. 2522 : 99)

ชาดูชัย อินทรประวัติ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2522 : 86)

ได้แบ่งการศึกษานอกสถานที่ออกเป็น 3 ชนิด ตามระยะทางคือ

1. การศึกษานอกสถานที่ในระยะทางใกล้ (Mini - Trip) หมายถึง การนำนักเรียนไปยังสถานที่อื่น ซึ่งยังคงอยู่ภายในบริเวณโรงเรียน

2. การศึกษานอกสถานที่ในระยะทางขนาดกลาง (Midi - Trip) หมายถึง การนำนักเรียนไปศึกษาในบริเวณชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงเรียน ซึ่งสามารถที่จะเดินทางเท้าไปได้สะดวก

3. การศึกษานอกสถานที่ในระยะไกล ๆ (Maxi - Trip) หมายถึง การไปศึกษานอกสถานที่ที่จะต้องใช้ยานพาหนะ และต้องเสียเวลาอย่างน้อย 1 วันขึ้นไป

ทองทิพย์ วรรณพัตน์ และคนอื่น ๆ (2522 : 100) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษานอกสถานที่ ดังนี้

1. เด็กได้ประสบการณ์ตรง คือ ได้เห็น ได้ลูบ ได้คลำ ได้สัมผัส
2. เป็นสิ่งที่ยั่วยุให้นักเรียนอยากรู้อยากเห็น ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
3. สามารถนำเอาสิ่งที่ได้เห็นมาปรับปรุงโรงเรียน และชุมชนที่ตนเองอยู่

ให้ดีขึ้น

4. ทำให้สังคมของเด็กกว้างขวางยิ่งขึ้น
5. สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือสถานที่

ที่ไปศึกษา

กล่าวสรุปได้ว่า ในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในวงกลม ซึ่งมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไป แต่ไม่ว่าจะจัดในรูปแบบใด ย่อมมีข้อดีที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ และหมุนเวียนรูปแบบของการจัดประสบการณ์ ให้เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้และหาวิธีการที่เหมาะสมกับตน

2.4 หลักในการจัดกิจกรรมในวงกลม

การจัดประสบการณ์หรือกิจกรรม มีหลักดังนี้

1. เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะให้กับเด็ก โดยคำนึงถึงความสามารถ และความเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นหลัก การจัดกิจกรรมปูพื้นฐานทักษะทางการเรียนรู้ เช่น ทักษะการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทักษะการสังเกตโดยการฟังเสียงของสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กปิดตา แล้วครูเขย่าพวงกุญแจ หรือเคาะกระป๋อง แล้วให้เด็กบอกว่าเป็นอะไร

ทักษะการสังเกตโดยการมอง เช่น ให้เด็กดูรูปภาพที่วาดไม่สมบูรณ์ แล้วบอกว่าส่วนใดหายไป หรือวางของเรียงให้เด็กดู 4 - 5 อย่าง แล้วให้เด็กปิดตา หลังจากนั้นครูหยิบสิ่งของออก 1 ชิ้น จากนั้นให้เด็กมองดูแล้วบอกว่าอะไรหายไป

2. บูรณาการประสบการณ์เข้าด้วยกัน การจัดการศึกษาปฐมวัยไม่ได้แบ่งเป็นวิชาแต่จัดรวมกัน (บูรณาการ) เป็นหน่วยประสบการณ์โดยแต่ละหน่วยจะประมวลทุกวิชาให้เด็กได้เรียนรู้

บูรณาการ หมายถึง การจัดรูปแบบกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์โดยยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง และนำสิ่งที่เด็กต้องการจะเรียนรู้ในทุกด้าน มาลำดับความสำคัญของประสบการณ์ จัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการ และชีวิตของเด็ก หลักการบูรณาการที่เหมาะสม คือ

2.1 ยึดตัวเด็กเป็นสำคัญ เน้นเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ตัวเด็ก ให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรม อาจจะเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มความยากง่ายของกิจกรรมควรมีปะปนกัน

2.2 สอดคล้องกับพัฒนาการ เด็กปฐมวัยมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมรอบตัวจะนั้นจึงควรเลือกสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เด็กคุ้นเคยมาให้เด็กได้เรียนรู้

2.3 ให้ประสบการณ์กว้างขวาง เมื่อเด็กพบเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเด็กก็มีโอกาสได้ประสบการณ์หลายด้านพร้อมกัน ดังนั้นการจะช่วยให้เด็กได้ประโยชน์เต็มที่จึงน่าจะจัดประสบการณ์แก่เด็กในรูปบูรณาการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2531 : 6 - 7)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมในวงกลม

งานวิจัยต่างประเทศ

ไบรแอนท์ และฮังเกอร์ฟอร์ด (Bryant and Hungerford, 1977 : 44 - 49) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์วิธีสอนความคิดรวบยอด และค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมใน

โรงเรียนอนุบาล โดยทดลองสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมและปัญหาภาวะใช้เวลาคงสอน 1 เดือน ผลปรากฏว่า เด็กอนุบาลสามารถสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลสืบเนื่องของ สิ่งแวดล้อม และสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และได้วิเคราะห์หาความสำเร็จ ในการสร้างความคิดรวบยอด และคำนึงขึ้นอยู่กับการพัฒนาแบบการสอน ผู้สอนจะต้องให้ ความรู้อย่างเพียงพอ และกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น สิ่งที่สำคัญที่ ควรพิจารณาคือ ต้องสอนให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะสอนถึงผลสืบเนื่องของปัญหา สิ่งแวดล้อม

งานวิจัยในประเทศ

ในปี 2530 สรรชัย ศรีสุข (2530 : 68 - 69) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ กิจกรรม เกม นิทาน และปริศนาคำทาย เพื่อส่งเสริมองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรม เกม นิทาน และปริศนาคำทาย มีความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยกิจกรรม เกม นิทาน และปริศนาคำทาย หลังการสอนมีความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ สูงกว่าก่อนทำการสอน

ต่อมาในปี 2533 วไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 664 - 68) ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับแบบปกติที่มีต่อทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับแบบปกติมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการ ทดลองกับแบบปกติมีทักษะการสังเกต การสื่อความหมาย การลงความเห็น และการหา มติสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และในปี 2533 ปาริชาติ อรุณศักดิ์ (2533 : 46) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการคิดแบบแผนผังของ เด็กปฐมวัยที่ได้รับทั้ง การเล่านิทานที่ไม่จบ เรื่องสมบูรณ์และการเล่านิทานตามปกติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัย ที่ได้ฟังนิทาน โดยวิธีการเล่าที่ไม่จบเรื่องสมบูรณ์ และโดยวิธีการเล่าแบบปกติ มีการคิดแบบ แผนผังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

1. ความหมายของสิ่งแวดล้อม

"สิ่งแวดล้อม" เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก นักวิชาการสิ่งแวดล้อมหลายท่านได้พยายามให้คำจำกัดความของคำ ๆ นี้ โดยมีการพิจารณาสิ่งแวดล้อมในหลายมิติ ทั้งในวงแคบและวงกว้าง ดังนี้

เกษม จันทรแก้ว (2526 : 1 - 2) ให้ความหมายว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่าและไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น อีกทั้งอาจเป็นรูปธรรมและนามธรรม หรืออาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2530 : 191) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมคือสิ่งที่อยู่โดยรอบสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ความหมายสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งแวดล้อมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งมีชีวิต และ ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม เช่น วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยทั้งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่ง สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ แยกออกเป็นลักษณะกว้าง ๆ ได้ 2 ส่วนคือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

ส่วนอัลท์แมน และเคมีเมอร์ส (Altman and Chemers. 1984 : 4)

กล่าวถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพว่า มีหลายมิติ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ภูเขา หุบเขา มหาสมุทร อุณหภูมิของอากาศ การตกของฝน ลมพัด พืช แม่น้ำ เป็นต้น
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น บ้าน ชุมชน เป็นต้น

2. ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) เป็นกระบวนการให้การศึกษาย่างหนึ่ง ซึ่งมีการให้ความหมายกันหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตามทุกความหมายจะมี

แนวทางและหลักการเดียวกัน บางส่วนเป็นแนวความคิดมาจากนักวิชาการทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ บางส่วนเป็นผลมาจากการประชุมสัมมนาในระดับชาติ บางส่วนก็มาจากการประชุมระหว่างชาติ ดังต่อไปนี้

เกษม จันทรแก้ว และประพันธ์ โกยสมบูรณ์ (2525 : 7) ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมศึกษาว่าเป็น กระบวนการให้ความรู้อย่างมีระบบและแบบแผนในการพัฒนา ทักษะทัศนคติ ประสพการณ์ ทำให้เกิดความคิดรวบยอดในการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อคงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี

สมพร ธรรมาพิทักษ์กุล (2529 : 15) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็น กระบวนการทางการศึกษาในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียน เกิดความตระหนัก มีทักษะ เจตคติ ค่านิยม และตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมตลอดจนมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

กริฟฟิธ (Griffith. 1971 : 9 - 10) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำให้ทุกคนมีความตระหนักถึงเรื่องของสิ่งแวดล้อม ปัญหา และผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์

แสตปป์ (วรรณิกา ศุภริยพงษ์. 2527 : 14 ; อ้างอิงมาจาก Stapp. 1981) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาว่า เป็นกระบวนการที่มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาประชากรของโลก ให้มีความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีความรู้ เจตคติ แรงจูงใจในการปฏิบัติ และทักษะในการปฏิบัติงานเฉพาะบุคคลหรือเป็นกลุ่ม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม

เวบบ์ (ลัดดาวัลย์ กัณหาสุวรรณ. 2532 : 5 ; อ้างอิงมาจาก Webb. 1980 : 10) ในการประชุมที่ เนวาดา เมื่อปี พ.ศ. 2513 จัดขึ้นโดย TUCN (International Union for Conservation of Nature Resources) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาว่า คือกระบวนการที่ทำให้เกิดค่านิยมและให้รู้แนวความคิดหลัก (Concept) เพื่อพัฒนาทักษะและเจตคติที่จำเป็น ทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้านกายภาพและชีวภาพ

จากการรวบรวมความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา นั้น จึงพอสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาทักษะ เจตคติ พฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

3. จุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

แฮมเมอร์แมน (Hammerman, 1980 : 2447 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้เคลไฟเทคนิคเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษา" โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตร ปรับปรุงและประเมินโครงการ โดยบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้านอนุรักษ์ การศึกษานอกโรงเรียน จากตัวแทนและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา จำนวน 58 คน โดยครั้งแรก ผู้ประสานงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาใน 50 รัฐ ทำการคัดเลือกวัตถุประสงค์ที่ได้จากการวิจัย และวรรณคดีที่เกี่ยวข้องจาก 70 วัตถุประสงค์ ให้เหลือ 24 จุดประสงค์ นำมาสำรวจโดยใช้เทคนิคเคลไฟ 4 รอบ ในเวลา 5 เดือน ผลการวิจัยปรากฏว่า วัตถุประสงค์ที่ได้รับการจัดอันดับสูงสุดจากรอบที่ 2, 3 และ 4 เป็นต้นนี้

1. ให้จัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ นำสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาขาวิชาอื่น ๆ รวมเข้ากับวิทยาศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโดยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และวัฒนธรรมสังคม ซึ่งมนุษย์มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม จูงใจเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อ พัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลดีที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต
3. เพื่อพัฒนาความตระหนักระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น และความสัมพันธระหว่างตัวเรากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลก
4. เพื่อพัฒนาความเข้าใจอย่างแจ่มชัดของมนุษย์ในฐานะที่ไม่สามารถแยกออกจากระบบได้
5. เพื่อจัดประสบการณ์ในการทำงานกับปัญหาและความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม และเพิ่มประสบการณ์ในกระบวนการคุณค่าของคน การตัดสินใจ การเมืองและระบบรัฐบาลและท่าอย่างใดจึงจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายต่อมนุษย์

6. เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม ผ่านการยอมรับถึงรูปแบบชีวิตนำไปสู่การดำรงไว้ของสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ

7. เพื่อช่วยให้บุคคลและกลุ่มสังคมเพิ่มความหลากหลายในประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมทั้งหมด มีความเกี่ยวข้อง กับปัญหาและความรับผิดชอบอันวิฤติของมนุษยธรรมในปัจจุบันและบทบาทในสิ่งนั้น

8. เพื่อพัฒนาความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล เพื่อรักษาหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

9. เพื่อพัฒนาความตระหนักถึงความเป็นมา วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนซึ่งนักเรียนอาศัยอยู่ เพื่อชักจูงให้นักเรียนเข้าชั่งกับมรดกของชุมชนและตระหนักถึงสถานะทางสิ่งแวดล้อม

ชาร์มา (Sharma. 1981 : 20 - 23) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ตามที่บลูม ได้แบ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

ด้านพุทธิสัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
2. เพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว
3. เพื่อให้มีความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพและไม่ใช้ชีวภาพ
4. เพื่อช่วยให้มีความเข้าใจในความเป็นอิสระของชีวิตในระดับต่าง ๆ
5. เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงผลของการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ตรวจสอบไม่ได้ หรือการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรที่ไม่มีการวางแผนที่มีต่อโลกในอนาคต
6. เพื่อตรวจสอบแนวโน้มการเพิ่มของประชากร และแปลงความหมายสิ่งเหล่านี้ เพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของประเทศ
7. เพื่อประเมินการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางกายภาพและทรัพยากรมนุษย์และเพื่อแนะนำมาตรการในการแก้ไข
8. เพื่อช่วยให้วินิจฉัยสาเหตุของมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และเพื่อแนะนำมาตรการในการแก้ไข

9. เพื่อช่วยให้วินิจัยสาเหตุของความตึงเครียดทางสังคม และเพื่อแนะนำวิธีการหลักเลียงสิ่งเหล่านี้

ด้านจิตพิสัย

1. เพื่อช่วยให้มีความสนใจเกี่ยวกับพืชและสัตว์ในสิ่งแวดล้อมใกล้และไกลตัว
2. เพื่อช่วยให้เกิดความสนใจอย่างจริงจังในประชาชนและปัญหาของชุมชนและสังคม
3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความใจกว้างต่อวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา และสังคมที่ต่างกัน
4. เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งต่อความงามของธรรมชาติ
5. เพื่อให้เกิดความรักเพื่อนบ้านและเห็นคุณค่าของมนุษยชาติทั้งมวล
6. เพื่อให้เห็นคุณค่าของความเสมอภาค ความเป็นอิสระภาพ ภราดรภาพ ความจริง และความยุติธรรม

ด้านทักษะพิสัย

วัตถุประสงค์ด้านทักษะพิสัยจะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จ จะต้องผ่านการมีประสบการณ์ ได้แก่ การทัศนศึกษาและการออกค่าย

โดยสรุปแล้ว ในการศึกษาจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีการประชุมที่ต่างวาระกันก็ตาม ก็ยังมีการเน้นจุดมุ่งหมาย 3 ด้าน คือ ความรู้ ความรู้สึก และสุดท้ายก็คือ การปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกนั่นเอง

ในระดับปฐมวัยได้กล่าวถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งได้ระบุไว้ในคู่มือประเมินพัฒนาการเด็กระดับอนุบาลชั้นปีที่ 1 - 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2534 : 71 - 75) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พัฒนาการ "การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศึกษา" ของเด็กอายุ 5 - 6 ปี

1. ใช้วาจาสุภาพไพเราะได้เหมาะสมกับวัย เช่น ค่ะ ครับ และรู้จักใช้คำพูดตามมารยาทไทย เช่น สวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ

2. ปฏิบัติตามมารยาทและประเพณีไทยได้อย่างเหมาะสมกับวัย เช่น มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ การยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี

3. ปฏิบัติตนตามประเพณีทางศาสนาได้เหมาะสมกับวัย

4. ชื่นชมในศิลปะและดนตรีตามสมควรแก่วัย

5. บำรุงรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่ และบริเวณโรงเรียนให้สวยงาม
จะเห็นได้ว่า ในข้อที่ 1 - 4 นั้นเป็นการอนุรักษ์ที่เป็นลักษณะทางนามธรรมทั้งสิ้น ส่วนในข้อที่ 5 เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

จากข้อที่ 5 ได้ระบุพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า ให้มีการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่ และบริเวณโรงเรียนให้สะอาดและสวยงาม โดยกล่าวถึงการประเมินไว้ว่าให้สังเกตการปฏิบัติตนของเด็ก เช่น เก็บของใช้เข้าที่ ทิ้งขยะถูกต้อง ไม่ทำลายเครื่องเล่นของใช้ ไม่ขีดเขียนฝาผนัง

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์สถานที่นั้นมี 3 ประการคือ การบำรุงรักษา การรักษาความสะอาด และการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม

4. วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 22 - 29 กันยายน 1980 (UNESCO, 1980 : 19) ที่ประชุมได้เสนอวิธีการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาว่า วิธีสอนสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ครูจะต้องให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งประสบการณ์ตรงอาจกำหนดขึ้นโดยครูหรือนักเรียนบางครั้งอาจจัดประสบการณ์ตรงยาก อาจใช้วิธีสอนโดยการสร้างสถานการณ์ขึ้น หรือศึกษาจากตัวอย่าง เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

สตีเวนสัน (กฤษณา บุญคุ้ม, 2533 : 22 ; อ้างอิงมาจาก Stevenson, 1981) กล่าวว่า กระบวนการแก้ปัญหาเป็นวิธีสอนแบบหนึ่งที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษา กระบวนการแก้ปัญหา จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมีตัวอย่างของปัญหาที่ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้

(สฎภาณี บุญโหนด, 2529 : 75 ; อ้างอิงมาจาก Stapp, n.d.) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาควรเน้นกระบวนการ 2

กระบวนการ คือ กระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving) และการเลือกสรรค่านิยม (Values Clarification) ซึ่งทั้ง 2 กระบวนการมีความสัมพันธ์กัน เพราะการฝึกทักษะในการแก้ปัญหานั้นสามารถพัฒนาค่านิยมของเด็กด้วย ซึ่งทั้ง 2 กระบวนการนี้ จะมีประโยชน์เมื่อนักเรียนได้ใช้ในสถานการณ์จริง วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาควรเน้นทั้งครูและนักเรียนในการหาความรู้ร่วมกัน โดยหลีกเลี่ยงการสอนแบบเดิมที่ครูเป็นผู้ให้เพียงฝ่ายเดียว

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2530 : 179 - 182) ได้เสนอตัวอย่างวิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่นิยมใช้สอนกันอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้

1. การศึกษานอกห้องเรียน เป็นวิธีสอนที่ได้เรียนรู้จากธรรมชาติโดยตรง
2. การใช้ภาพยนตร์ สไลด์ และแผ่นใส
3. การใช้สถานการณ์จำลองและเกมส์การสร้างสถานการณ์จำลอง เป็นการสมมติให้ผู้เรียนเป็นคนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์อย่างหนึ่ง แล้วให้แต่ละคนอภิปรายหรือตัดสินใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
4. การเชิญวิทยากร
5. การทดลอง การทดลองเป็นการทำให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหา หรือเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น
6. การสัมภาษณ์
7. การจัดกิจกรรมพิเศษ
8. การทำรายงาน
9. การอภิปรายโต้แย้ง (Debate) เป็นการให้ผู้เรียนหาข้อมูลยืนยันสนับสนุนความคิดของตน
10. การแสดง (Role - Playing) การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ตามเรื่อง
11. การฉวยโอกาส การเปลี่ยนทัศนคติทางสิ่งแวดล้อม บางครั้งก็ต้องคอยจับหว่า โอกาสที่เหมาะสม เช่น การจะบอกให้ผู้เรียนบางคนไม่ทิ้งเศษกระดาษลงที่พื้น ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนปฏิบัติเช่นเดิม แต่เมื่อนักเรียนคนหนึ่งเดินไปเหยียบเปลือกกล้วยที่ทิ้งไว้แล้วลื่นล้ม ทำให้ได้รับบาดเจ็บ ผู้สอนควรรีบอธิบายถึงการทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่เป็นระเบียบ ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนได้

5. หลักการจัดสิ่งแวดล้อม

จากผลการประชุมที่ ทิเบลีซี (UNESCO. 1973 : 3) ประเทศรัสเซีย ได้กำหนดหลักการจัดสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. พิจารณาสังแวดล้อมทั้งมวล ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในแง่ของเทคโนโลยีและสังคม
2. เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีพ คือ สิ่งแวดล้อมศึกษาควรจะเริ่มตั้งแต่เด็ก ในวัยก่อนเข้าโรงเรียนไปเรื่อย ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน
3. ใช้วิธีผสมผสานความรู้ประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Interdisciplinary) ในการนำเนื้อหาแต่ละวิธีมารวมกัน เพื่อให้สามารถมองเห็น ภาพรวมของสิ่งแวดล้อม
4. ให้มองเห็นสิ่งแวดล้อมอย่างกว้าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค จนถึงระหว่างประเทศ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสภาพแวดล้อมส่วนอื่น ๆ ของโลกได้อย่างลึกซึ้ง
5. ให้เห็นแนวโน้มสภาพการณ์สิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับโลก
6. ส่งเสริมค่านิยมที่จำเป็นในการร่วมมือป้องกันและหาข้อมูลอุบัติเหตุ สิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระหว่างประเทศ
7. แสดงให้เห็นว่า ในการวางแผนการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าใด ๆ นั้น ควรจะได้มีการพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมด้วย
8. ทำให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการวางแผนประสบการณ์การสอนของเขา พร้อมกับมีโอกาสในการตัดสินใจ และยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วย
9. สร้างความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกล่อสิ่งแวดล้อม ความรู้ ทักษะในการแก้ปัญหาและรู้จักเลือกสรรค่านิยมของบุคคลทุกวัย
10. ช่วยให้ผู้เรียนค้นคว้า หาเรื่องราว และสาเหตุแท้จริงของปัญหา สิ่งแวดล้อม
11. เน้นความซับซ้อนของปัญหาสิ่งแวดล้อม พัฒนาความคิดเชิงวิจารณ์และทักษะ ในการแก้ปัญหา

12. ต้องใช้สิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน ทั้งนี้โดยถือว่าเป็นวิธีการ การศึกษาวิธีหนึ่ง สำหรับการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเน้นการปฏิบัติ และการได้รับ ประสบการณ์ตรงเป็นสำคัญ

สำหรับประเทศไทย ได้มีการประชุมเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศ

2 ครั้ง โดยความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ครั้งที่ 1 เป็นการประชุมปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษากับหลักสูตรระหว่าง วันที่ 25 - 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ที่ประชุมได้เสนอจุดมุ่งหมาย หลักการโครงสร้างและ เนื้อหาต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร

ครั้งที่ 2 เป็นการปฏิบัติการพิจารณาร่าง และจัดแบ่งเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้เหมาะสมกับระดับชั้น ระหว่างวันที่ 26 - 29 กันยายน พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณา

1. จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างของสิ่งแวดล้อม
2. ความมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ควรสอดแทรกไว้

ในหลักสูตรทุกระดับ

3. ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมที่จะจัดไว้เป็นวิชาเลือก

ระดับมัธยม

จากผลประชุมนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัด สิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งสิ่งแวดล้อมศึกษาได้ถูกบรรจุไว้ในการศึกษาทุกระดับชั้น ทั้งในระบบและ นอกกระบบ แต่เนื่องจากการเรียนสิ่งแวดล้อมเป็นการเรียนที่หวังผลในการปฏิบัติที่จะเป็นการ ส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อม การเตรียมครูที่มีความรู้ ทักษะในการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมบรรลุจุดหมาย (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2528 : 154 - 155)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยในต่างประเทศ

อลลแมน (Allmon. 1972 : 2137) ได้ทำการวิจัยเพื่อค้นหาสิ่งเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมอันจะใช้สอนในชั้นประถมศึกษา โดยจัดทำเครื่องมือขึ้น 3 ชุด สองชุดแรกใช้ถาม

นักการศึกษาและนักวิชาการด้านหลักสูตร ส่วนอีกชุดหนึ่งส่งไปถามหาข้อมูลจากหน่วยงานด้าน การศึกษาของรัฐ ข้อมูลที่เด็กก็นำมาประมวลเป็นชุดส่งกับ จำนวนทั้งสิ้น 113 ประการ มี 17 ประการที่เป็นสิ่งที่ทั่วไปอันจำเป็นต่อการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนอีก 96 ประการ เป็นสิ่งที่เฉพาะเรื่องเกี่ยวกับอากาศ น้ำเน่า เสียงอึกทึก การอนุรักษ์ทรัพยากร การปรับปรุง ตัวเมืองและดูแลแห่งธรรมชาติ เป็นต้น เขาให้ข้อเสนอแนะว่าควรมุ่งทำให้เป็นที่แจ่มชัดว่ามนุษย์ ไม่อาจแยกออกจากสิ่งแวดล้อมได้ การกระทำใด ๆ จะต้องไม่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมและ ในการสอนจะต้องใช้แบบสหวิทยาการและถือเอาประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง

ซิบเลย์ (Sibley. 1974 : 2076) ได้ใช้เกมจำลองสถานการณ์ 4 อย่าง เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนเกรด 6 จำนวน 163 คน แบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 6 กลุ่ม กลุ่มละ 14 คน และเป็นกลุ่มควบคุม 80 คน เกมที่นำมาใช้คือ การใช้ที่ดิน ประชากร น้ำสกปรก และการแก้ปัญหาความสกปรกเป็นพิษของสิ่งแวดล้อม ให้กลุ่มทดลองทั้ง 6 กลุ่ม เล่นเกมดังกล่าวสัปดาห์ละ 5 วัน ๆ ละ 50 นาที กลุ่มทดลอง 3 กลุ่มแรก ให้มีการบรรยาย สรุปหลังการเล่นเกมทุกครั้ง แต่อีก 3 กลุ่ม ไม่ได้กระทำ ส่วนกลุ่มควบคุมเพียงแต่มีการทดสอบ ก่อนและหลังเวลาเหมือนกลุ่มทดลองเท่านั้น เมื่อเล่นเกมสัปดาห์ละเกมจนครบ 4 สัปดาห์ ก็มีการทดสอบด้วยแบบทดสอบเดิมคือ Environmental Attitude Inventory ผลปรากฏ ว่า มัธยฐานของคะแนนการสอบครั้งหลังของกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ คะแนนของ 3 กลุ่มที่มีการบรรยายสรุปกับกลุ่มที่ไม่มีการบรรยายสรุปปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน คะแนนระหว่างกลุ่มชายหญิงก็ไม่แตกต่างกัน สรุปว่าเกมทั้งสี่ทำให้ทัศนคติของนักเรียนต่อ สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

มิลเลอร์ (Miller. 1975 : 729 - 737) ได้ศึกษาทัศนคติของนักเรียนประถม ศึกษาในชิคาโก จำนวน 505 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์และใช้คำถามแบบปลายเปิด ได้ข้อสรุป ว่า 1) เด็กชั้นประถมนั้นอยู่ในระยะสำคัญของการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และพบว่า เด็กชั้น 8 มีทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันไปจากผู้ใหญ่ 2) ระดับความเป็นห่วง กังวลต่อสิ่งแวดล้อมของเด็กเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอในชั้นประถมศึกษา 3 ใน 5 ของเด็กชั้น 8 ระบุว่าภาวะสกปรกเป็นพิษหรือมลภาวะเป็นหนึ่งในสามของที่ร้ายแรงที่เป็นผลมาจาก วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3) การเข้าใจหรือเกิดมีทัศนคติที่ผิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ก็เกิดขึ้นในวัยที่อยู่ในชั้นประถมศึกษาด้วย เขาสรุปว่าวัยที่กำลังเรียนชั้นประถมเป็นวัยหรือระยะ ที่จะต้องสร้างทัศนคติที่เหมาะสมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก

งานวิจัยในประเทศ

อสนี ศรีสุบ (2521 : 92) ได้ศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยกลุ่มทดลองเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองสูงขึ้นกว่าเมื่อยังไม่ได้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรูญ สุชะพันธ์ (2522 : 221) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปกับการสอนตามปกติ กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มควบคุมเรียนจากการสอนตามปกติของครูประจำวิชา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

โชคชัย สุวรรณโพธิ์ (2529 : 172 - 173) ได้ศึกษาเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 224 คน แบ่งออกเป็นครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จำนวน 112 คน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จำนวน 112 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและครูผู้สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีเจตคติที่ดีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มครูผู้สอนทั้ง 2 วิชา จำแนกตามระดับการศึกษา เพศและอายุราชการปรากฏว่าทั้งของกลุ่มที่ทำการศึกษามีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ในระดับมัธยมศึกษาชั้น ทองปาน ทองมีทอง (2531 : 105) ได้ศึกษาเจตคติและพฤติกรรมต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนสว่างศึกษา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเพศชาย มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันกับเพศหญิง นักเรียนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกับนักเรียนในครอบครัวขนาดใหญ่ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และนักเรียนที่เคยและไม่เคยเรียนวิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการแก้ปัญหา
 สิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับการสอนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ในการเรียนการสอนแบบ
 ปัญญาต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักสังเกตพิจารณาคิดหาเหตุผล รู้จักไต่ถามและลงมือ
 ช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนได้รับการจัดประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันจะส่งผลต่อพฤติกรรม
 ทางสังคมในด้านวินัยในตนเอง แตกต่างกันหรือไม่โดยมีสมมติฐานดังนี้

สมมติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมและการจัดกิจกรรม
 วงกลมแบบปกติ มีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือ
4. การดำเนินการทดลองและแบบแผนการทดลอง
5. วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียน อายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนวัดพุทธวนาราม เขตปทุมวัน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้คือ ประชากรทั้งหมด คือ นักเรียนอายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนวัดพุทธวนาราม เขตปทุมวัน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน แบ่งเด็กโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยจับฉลากแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 15 คน แล้วจับฉลากอีกครั้งเพื่อคัดเลือกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ มีดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม
2. แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมแบบปกติ
3. แบบทดสอบวัดวินัยในตนเอง

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแผนการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นก่อนวัยเรียนของสำนักการศึกษา

กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2534

2. ศึกษาเอกสารผลงานวิจัย และตำราเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เน้นสิ่งแวดล้อม คู่มือครูการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สารานุกรมนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยเพื่อนำมาวิเคราะห์แผนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ในการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม แล้วเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหา จุดประสงค์ โดยเน้นสิ่งแวดล้อมและความมีวินัยในตนเอง

3. นำแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขโดยตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา วิธีการ ความยากง่าย ความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชลี ไสยวรรณ อาจารย์ประจำสถาบันราชภัฏพระนคร

อาจารย์เน่งน้อย แจ่มศิริกุล อาจารย์ประจำโรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม

อาจารย์วันเพ็ญ เหมาะพดุงกุล ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดแพร่

4. ปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์ 2 ใน 3 ของความคิดเห็น

5. นำแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมฉบับปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นก่อนวัยเรียน โรงเรียนในสำนักงานเขตปทุมวัน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเวลา อุปกรณ์ และการใช้ภาษา

6. นำแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมอีกครั้ง แล้วเขียนเป็นฉบับจริง

7. แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมแบบปกติ ใช้แผนการจัดประสบการณ์ของชั้นก่อนวัยเรียนสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2534

การสร้างแบบทดสอบวัดพฤติกรรมทางสังคม

สำหรับการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบสำหรับวัดวินัยในตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวินัยในตนเอง
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบทดสอบวินัยในตนเอง โดยใช้แนวของสายพิณ ปรงสุวรรณ
3. สร้างแบบทดสอบสำหรับวัดวินัยในตนเอง จำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อเป็นสถานการณ์ และมีตัวเลือกเป็นรูปภาพชนิด 3 ตัวเลือก
4. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจแก้ไข เพื่อให้แบบทดสอบสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่ต้องการ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือ

ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจิดต์ อภิเษยนฤกษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

อาจารย์มายวิภา ผลพิรุฬห์ อาจารย์โรงเรียนอนุบาลสามเสน สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

5. นำแบบทดสอบความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำไปทดลองให้กับเด็กนักเรียนโรงเรียนในเขตปทุมวัน จำนวน 60 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่า t โดยใช้เทคนิค 25% และคัดเลือกข้อที่มีค่า t มีนัยสำคัญทางสถิติอย่างต่ำที่ระดับ .05 ไว้ใช้ในการวิจัย (ล้วน ส่ายยศ และอังคณา ส่ายยศ. 2536 : 186) ซึ่งได้แบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ มีค่า t ระหว่าง 6.40 - 1.92

6. นำแบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกแล้วไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร ครอนบัค (Cronbach) โดยมีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) (ล้วน ส่ายยศ และอังคณา ส่ายยศ. 2536 : 170) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น .78

7. จัดทำเป็นแบบทดสอบความมีวินัยในตนเองฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการทดสอบต่อไป

การดำเนินการทดลอง และแบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design (ล้วน ส่ายยศ และอังคณา ส่ายยศ. 2536 : 216)

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

การกำหนดเข้ากลุ่ม	สอบก่อน	ตัวแปรอิสระ	สอบหลัง
(R) _E	T1 _E	X1	T2 _E
(R) _e	T1 _c	X2	T2 _c

ความหมายของสัญลักษณ์

(R) แทน การกำหนดตัวอย่างเข้ากลุ่มต่าง ๆ อย่างสุ่ม

E แทน กลุ่มทดลอง

C แทน กลุ่มควบคุม

T_{1E}, T_{2E} แทน การสอบก่อนและหลังในกลุ่มทดลองตามลำดับ

T_{1C}, T_{2C} แทน การสอบก่อนและหลังในกลุ่มควบคุมตามลำดับ

X₁ แทน การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมโดยเน้น
สิ่งแวดล้อม (กลุ่มทดลอง)

X₂ แทน การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ (กลุ่มควบคุม)

การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) ทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์เน้นสิ่งแวดล้อม ที่ผู้วิจัยเขียนขึ้น สำหรับกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรม ตามแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ
3. ระยะเวลาในการทดลองการศึกษาค้างนี้ ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 32 ครั้ง

ตาราง 2 เวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

วัน	กิจกรรมในวงกลม	
	9.30 - 9.50	10.40 - 11.00
จันทร์	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
อังคาร	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
พุธ	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
พฤหัสบดี	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม

4. เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองเป็นเวลา 8 สัปดาห์ จึงทำการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทำการทดสอบก่อนการทดลอง

5. นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 4 ไปวิเคราะห์ทางสถิติ

การจัดกิจกรรมวงกลม

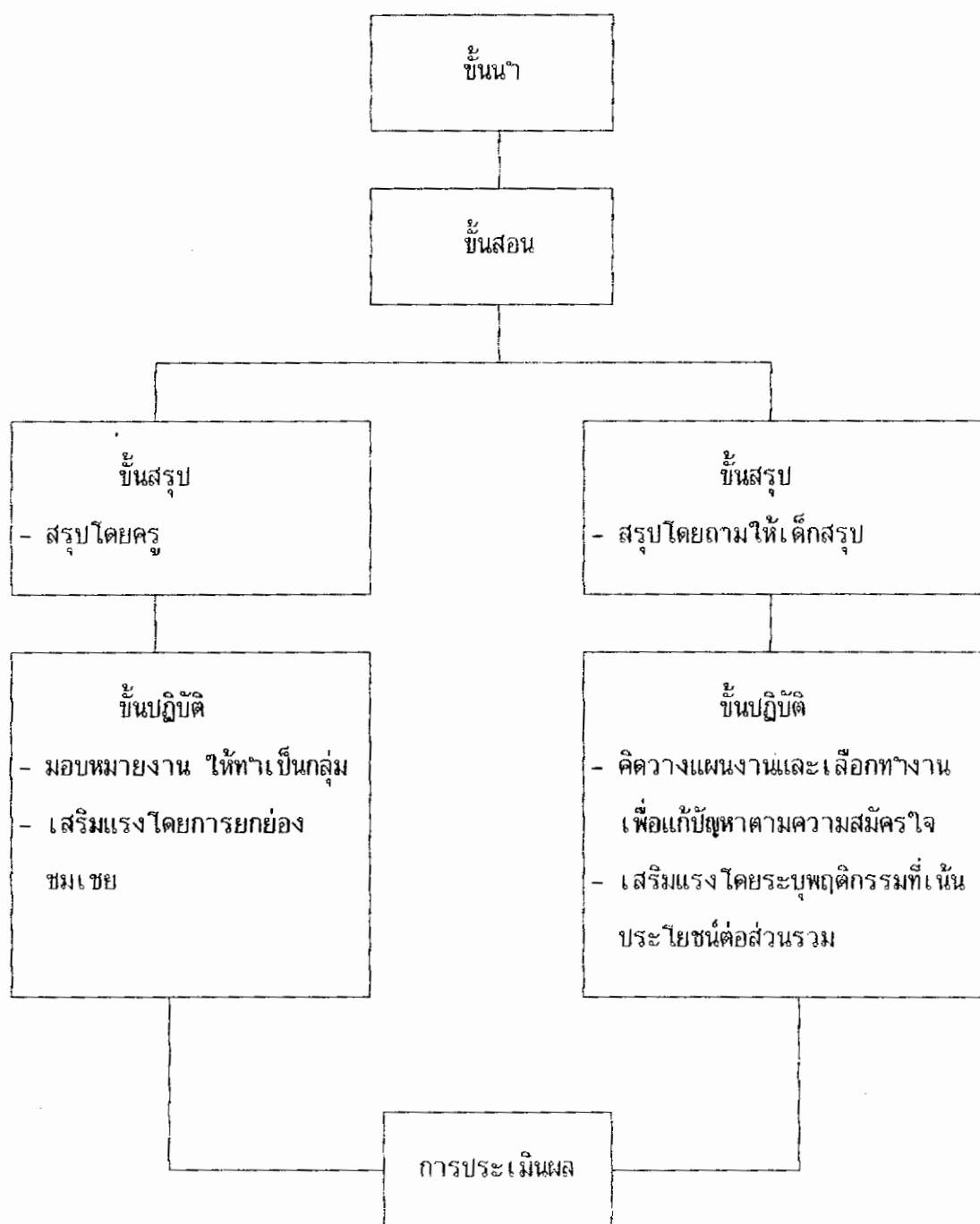
แบบปกติ

(กลุ่มควบคุม)

การจัดกิจกรรมวงกลม

โดยเน้นสิ่งแวดล้อม

(กลุ่มทดลอง)

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติและการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองคือ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 84)
2. เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองระหว่างกลุ่ม โดยใช้ t-test (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2536 : 84)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นที่เข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงได้ กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

M แทน ค่าเฉลี่ย

S แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างก่อนและหลังการทดลอง

t แทน อัตราส่วนที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบ t

** แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กลุ่มทดลอง คือ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม

กลุ่มควบคุม คือ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลของการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมกับเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ ซึ่งได้เสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตาราง 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ
ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง	N	M	S	t
กลุ่มทดลอง	15	19.07	1.62	18.84**
กลุ่มควบคุม	15	9.67	1.05	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 แสดงว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม กับเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติมีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมมีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการ จัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

บทที่ 5

บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนของการวิจัยและผลโดยสรุป ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม และเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม มีพัฒนาการทางสังคม ด้านวินัยในตนเอง แตกต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี และกำลังเรียนอยู่ในชั้น ก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียน วัดพุทธวนาราม 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้คือ นักเรียนอายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียน วัดพุทธวนาราม เขตปทุมวัน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย และสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งเพื่อเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม
2. แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมแบบปกติ
3. แบบทดสอบวินัยในตนเอง

วิธีการดำเนินการทดลอง

1. ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวินัยในตนเอง ไปทดสอบกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองเอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 โดยทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 32 ครั้ง
3. หลังจากเสร็จการทดลองแล้ว ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวินัยในตนเอง ไปทดสอบกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.1 ทาค่าสถิติพื้นฐานของพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองคือค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 - 4.2 เปรียบเทียบพัฒนาการสังคมด้านวินัยในตนเองระหว่างกลุ่มโดยใช้ t-test

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติปรากฏผลดังนี้คือ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมมีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องมาจาก

1. การริเริ่มอย่างอิสระ แม้ว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการจัดกิจกรรมขึ้นนำและขึ้นสอนเหมือนกันทุกประการ แต่ความแตกต่างในบางขั้นตอน มีผลให้เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมมีพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ เนื่องจากเด็กในกลุ่มทดลองมีโอกาสร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ค่อนข้างมาก บางขั้นตอนมีการตั้งคำถามให้เด็กตอบเพื่อสรุปด้วยตนเอง จึงมีการฝึกฝนทักษะในการคิดมากกว่ากลุ่มควบคุม

นอกจากนี้กิจกรรมขั้นปฏิบัติ ซึ่งเป็นการฝึกฝนการช่วยเหลือรักษาสีสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม กลุ่มทดลองได้รับการชักชวนให้ช่วยเหลือรักษาสีสิ่งแวดล้อมโดยตั้งคำถามให้เด็กคิดแก้ปัญหา ทำให้เด็กมีโอกาสคิดวางแผนและแก้ปัญหาโดยการเสนอแนะความคิดเห็น แล้วเลือกทำกิจกรรมเป็นกลุ่มตามความสนใจ ในขณะที่กลุ่มควบคุมได้รับการอธิบายถึงสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขแล้วมอบหมายให้ทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่มตามที่ครูมอบหมายให้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มทดลองมีโอกาสดิเลิและริเริ่มอย่างอิสระ เพื่อแก้ปัญหาของส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรรณิการ์ สุสม ที่กล่าวว่า การที่เด็กมีอิสระไม่ถูกบังคับได้คิดแก้ปัญหาและมีโอกาสสร้างข้อตกลงร่วมกัน มีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ครูต้องคอยบอกกล่าวชี้แนะตลอดเวลา (กรรณิการ์ สุสม. 2532 : 2) นอกจากนี้พบว่าการริเริ่มอย่างอิสระ ช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะการที่เด็กมีโอกาสเลือกเองจะมีความรู้สึกพึงพอใจและเต็มใจที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ตนเลือก กลุ่มทดลองจึงมีบรรยากาศของการยอมรับ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสร้างวินัย ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวว่า "ต้องพยายามให้มีบรรยากาศที่ดี นำพึงพอใจ และสบายใจที่จะทำตามกฎระเบียบ" (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2538 : 1) นอกจากนี้การมีโอกาสนเสนอแนะการแก้ปัญหา ทำให้เด็กแก้ปัญหาหรือสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน ซึ่งช่วยให้เด็กตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น และคิดวิธีแก้ปัญหาเอง นับว่าสอดคล้องกับความเห็นของ

วอลซ์ (Walsh) ที่กล่าวว่า "ในการส่งเสริมวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัย ควรให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้เด็กตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น (Walsh, 1980 : 43) กล่าวที่ว่า "วินัยจะดีเมื่อเด็กวางวินัยโดยครูช่วยเหลือ เป็นการวางกติกาหรือข้อตกลงที่ได้รู้เหตุผล การพิจารณาด้วยปัญหาก็ช่วยให้มีความพอใจและปฏิบัติตาม" และดังคำกล่าวของพระธรรมปิฎก ที่ว่า "การชักชวนให้เด็กมองปัญหาแล้วช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นการช่วยให้เด็กเกิดวินัยในตนเอง เป็นการสร้างวินัยโดยใช้ปัญหา ตามวิธีการที่เรียกว่า "โยนิโสมนสิการ" " (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2538 : 2) การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างอิสระจึงช่วยให้เด็กได้รับการส่งเสริมวินัยในตนเอง ดังนั้น กลุ่มทดลอง ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม และได้รับกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีความตระหนักต่อการแก้ปัญหาเพื่อส่วนรวม อย่างอิสระ จึงมีวินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ ซึ่งครูมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมและดูแลควบคุมมากกว่า

2. การเสริมแรง กลุ่มควบคุมซึ่งจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ มีการชมเชยด้วยคำพูดที่ใช้กันเสมอ เช่น "ดี" "เก่ง" "ถูกต้อง" กลุ่มทดลอง ซึ่งจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมมีการเสริมแรงโดยระบุถึงพฤติกรรมที่เด็กแสดงอย่างเด่นชัดว่ามีประโยชน์ต่อตัวเด็กและผู้อื่นอย่างไร ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่ครูชมเชย เกิดความภาคภูมิใจในการกระทำของตนที่มีผลต่อส่วนรวม ทำให้เด็กภาคภูมิใจ การเสริมแรงที่เน้นคำพูดที่เป็นรูปธรรมจึงน่าจะมีผลดีต่อการสร้างวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัยมากกว่าการเสริมแรงด้วยคำพูดที่เป็นนามธรรม

เท่าที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมขั้นสรุป ขั้นปฏิบัติการ และขั้นเสริมแรงของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม น่าจะมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองแตกต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ จะเห็นได้ว่าผลของการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม ช่วยให้เด็กเกิดวินัยในตนเองที่สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า "วินัยในตนเองเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยการตัดสินใจ และเลือกกระทำตามข้อตกลงด้วยความสมัครใจ เพื่อแก้ปัญหาของตนและส่วนรวม เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน" (ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ, 2537 : 10) การจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมจึงช่วยให้มีผลดีต่อการพัฒนาด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเป็นวินัยในตนเองแก่เด็กปฐมวัยมากกว่า

กลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด ดังนั้นการส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยโดยเน้นสิ่งแวดล้อมควรได้รับการส่งเสริมในวงการศึกษาปฐมวัย

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

1. เด็กในกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบสูง และมีการช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ นอกเวลาเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังมีปฏิสัมพันธ์กับครูมากกว่ากลุ่มควบคุม
2. เด็กในกลุ่มทดลองมีความกระตือรือร้น ในการที่จะปฏิบัติตามกิจกรรมตามที่ได้วางแผนร่วมกัน และพบว่าเด็กกลุ่มนี้สนใจที่จะติดตามผลการทำงานของตนมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด
3. เด็กในกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างเด่นชัด เช่นอาสาสมัครที่ดูแลรักษาของส่วนรวมที่นอกเหนือจากที่ได้รับมอบหมาย มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่จัดเก็บของให้มีระเบียบเรียบร้อยกว่าเดิม โดยครูไม่ได้บอกหรือขอร้อง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมที่เน้นการแก้ปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงขึ้นอย่างเด่นชัด ซึ่งสมควรที่จะเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อให้สามารถคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างวินัยในตนเอง และจะมีผลต่อการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการท้าววิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมกับกิจกรรมวงกลมแบบปกติ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางภาษา หรือการแก้ปัญหของเด็กปฐมวัย

2. ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมกับกิจกรรมวงกลมแบบอื่น ที่มีกิจกรรมขึ้นปฏิบัติการแตกต่างกัน
3. ควรมีการศึกษาปัจจัยทางชีวภาพที่มีผลต่อการส่งเสริมวินัยในตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ สุ่ม. การศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสังเกตของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสร้างสรรค์สร้าง. ปรินิพพานันท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- กาญจนา เกียรติประวัติ. วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- กฤษณา บุญคุ้ม. การศึกษาผลของการสอนโดยวิธีการสำรวจสิ่งแวดล้อมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินิพพานันท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- เกษม จันทรแก้ว และประพันธ์ โกยสมบุรณ์. หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525.
- ขวัญใจ บุญฤทธิ์. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบ TAI กับการสอนตามคู่มือครูของสสวท. ปรินิพพานันท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัย และประเมินผลโครงการนำร่องการจัดชั้นเด็กเล็กในพื้นที่ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ (2525 - 2527). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2528.
- _____. "การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา," ใน ชุดอบรมบุคลากรระดับก่อนประถมศึกษา หน่วยที่ 2. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2531.
- _____. แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2533.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2534.

- จรรยา สุภพพันธ์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้
เรื่องสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้บทเรียน
สำเร็จรูป. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.
- จางง พรายแย้มแบ. เทคนิคการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต. กรุงเทพฯ :
 ไทยวัฒนาพานิช, 2529.
- จารัส น้อยแสงศรี. คู่มือการศึกษาเทคนิคและวิธีสอนของครู. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
 ภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.
- แจ่มจันทร์ เกียรติกุล. การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองและวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันและอยู่ในชั้นเรียนของครูที่มีพฤติกรรมทางวาจาและ
ท่าทางแตกต่างกัน. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- ฉวีวรรณ กิณวงศ์. การศึกษาเด็ก. โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 พิษณุโลก, โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2526.
- ฉันทนา ภาคบงกช. โลกานุวัตรกับการพัฒนาเด็ก. การประชุมปฏิบัติการวิทยาการแกนนำ
 ก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ณ โรงแรมเฟิร์ส
 2 - 5 มีนาคม 2537.
- ช.ชนบท (นามแฝง). "วินัยในตนเองสอนให้เด็กเกิดขึ้นได้อย่างไร," สารพัฒนาหลักสูตร
 63 : 48 - 49 ; มิถุนายน 2530.
- ชาญชัย อินทรประวัติ. "ระเบียบวินัยกับความคิดสร้างสรรค์," วิทยาสาร. 8 : 19 ;
 กรกฎาคม 2518.
- _____. วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาค. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : ภาควิชา
 หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522.
- โชคชัย สุวรรณโพธิ์. เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของครูผู้สอนกลุ่มวิชาการสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย โรงเรียนประถมศึกษา
จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 2529. อัดสำเนา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย

พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

_____. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

เตือนใจ ยอดนิล. ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนองอ้อ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2530. อัดสำเนา.

ทักษิณา สนวนนท์. "วิธีสอนเด็กก่อนบวชให้วินัย," วิทยาสาร. 27(26) : 41 - 42 ;
กรกฎาคม 2519.

ทองทิพย์ วรรณพัฒน์ และคนอื่น ๆ. เอกสารประกอบการเรียนการสอนประกอบการศึกษา
131 : หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3.

อุดรธานี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูอุดรธานี,
2522.

ทองปาน ทองมีทอง. เจตคติและพฤติกรรมต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนต้น : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสว่างศึกษา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด

สกลนคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.
อัดสำเนา.

ทิศนา แยมมณี และคนอื่น ๆ. ชุดฝึกกิจกรรมฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ธีราพร กลุณานันท์. การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของ

เด็ก. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2530.

นางพางา ลัมสุวรรณ. "จิตวิทยาการอบรมและเลี้ยงดู," สัปดาห์สุขภาพจิตแห่งชาติ

17 พ.ย. 2535. หน้า 62 - 69. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข,
2535.

นิคม บุพางมวงศ์. แนวคิดทางทฤษฎีทางจริยธรรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา

การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529.

นาท ตันทวีรุฬห์. "ศูนย์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรแห่งอาเซียนและแปซิฟิก,"

สารสิ่งแวดล้อม. พุศจิกายน - ธันวาคม 2521.

นัคม ทางแดง "การจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อม," เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรม

เด็ก. 1 - 7 ; 2526.

น้อมฤดี จงพยุหะ สมใจ พรหมศิริ และพยอม ตันมณี. คู่มือการศึกษาวิธีสอนวิทยาศาสตร์.

กรุงเทพฯ : มิตรสยาม, 2517.

บารุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์. วิธีสอนทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2.

พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2527.

เบญจา แสงมะลิ. ประมวลการสอนนักเรียนอนุบาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,

2522.

ประกาภร โล่ห์ทองคำ และคนอื่น ๆ. การสอนกลุ่มสัมพันธ์ในโรงเรียนนครราชสีมา.

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, 2522.

ปาริชาติ อรุณศักดิ์. การศึกษาเล่าเรียนที่ไม่จบ เรื่องสมมุติที่มีผลต่อการคิดแบบอเนกนัย

ของเด็กปฐมวัย. ปริญฎานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.

ปรีชา อมาตยกุล. มิติใหม่ในการสอนวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ : สุวีระยาศาสน,

2528.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "การปลูกฝังวินัย

ของคนในชาติ". กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2538. อัดสำเนา.

พินัย วิถีสวัสดิ์, ร้อยเอก. ขอบเขตและเนื้อหาของวิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม : ส่วนหนึ่งของรายวิชาหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

เพ็ญแข วิสิฐพันธ์. ความพร้อมของครูในการสอนกฎหมายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตอนต้น สังกัดกองการมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

รัตน์ ศรีไพรรณ. "การเล่านิทานและเล่าเรื่อง," สื่อภาษาชุมชนภาษาไทยของคุรุสภา.

3(2) : 37 - 41 ; เมษายน 2516.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ :

ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2536.

ลัดดาวัลย์ กันหสุวรรณ. การพัฒนาการสอนสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : ศูนย์สิ่งแวดล้อม

ศึกษา วิทยาลัยครูพระนคร, 2532.

ละมัย กาญจนะประโชติ. การพัฒนาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.

วนิดา บุษะกนิษฐ์. ผลของการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการกับแบบปกติที่มีผลต่อทักษะการ

เปรียบเทียบ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

วินัย วีระวัฒนานนท์. "นโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาของประเทศไทย," วารสารการศึกษา

นอกโรงเรียน. 22(126) : 28 - 34 ; มิถุนายน - กรกฎาคม 2524.

_____. สิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.

วรรณภา ศุภชัยพงษ์. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับครูมัธยมศึกษา.

วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527. อัดสำเนา.

วิวาทัน มูลสถาน. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง.

ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2523. อัดสำเนา.

วไลพร จันทรศิริ. อิทธิพลของกลุ่มสัมพันธ์ต่อการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสารวิทยา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530. อัดสำเนา.

วไลพร พงษ์ศรีทัศน์. ผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับ

แบบปกติ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.

วินิจ เกตุภา และชาญชัย ศรีไสยเพชร. หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาค

ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.

- ศึกษานิเทศก์, หน่วย สำนัการศึกษากรุงเทพมหานคร. คู่มือการจัดนิทรรศการสิ่งแวดล้อม
ในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนัการศึกษากรุงเทพมหานคร,
 2534.
- ศกุนตลา สุขสมัย. "การจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนอนุบาล," วารสารวิจัยสนเทศ.
 13(148) : 30 - 31 ; มกราคม 2535.
- ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ. คู่มือและสื่อ การพัฒนาความเชื่อมั่น
ในตนเอง. กรุงเทพฯ : การศาสนา, 2537.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. "การเล่านิทานเพื่อเสริมพัฒนาการทางอารมณ์แก่เด็กก่อนวัยเรียน,"
ประชากรศึกษา. 29(3) : 37 - 39 ; พฤศจิกายน 2520.
- สมพร ธรรมาพิทักษ์กุล. "สิ่งแวดล้อมศึกษาตามวิธีแห่งเต๋า," คุรุปริทัศน์. 10 :
 14 - 25 มกราคม 2529.
- สรชัย ศรีสุข. เปรียบเทียบองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรมเกมนิทาน
ของปริศนาคำทายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญาโท กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
 อัดสำเนา.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา
หน่วยที่ 11. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523.
- _____. เอกสารชุดอบรมหน่วยที่ 6 การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษา
ดูงาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2529.
- _____. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมเด็กหน่วยที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์,
 2525.
- สุเทพ อ่อนโสภา. ศึกษา 131 หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ.
 ลพบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2523.
- สุภาวดี บุญโศภน. การเปรียบเทียบวิธีสอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูมัธยมศึกษาตอนต้น
กับวิธีสอนที่เหมาะสมตามความคิดของนักวิชาการ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529. อัดสำเนา.
- สุวิทย์ นิยมคำ. การสอนวิทยาศาสตร์แบบพัฒนาความคิด. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,
 2517.

สุวัฒน์ พุธเมธา. การเรียนการสอนปัจจุบัน (ศึกษา 333). กรุงเทพฯ : โอเคเอ็นสโตร์ 2523.

โสภพร แก่นเพชร. สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้น - นักเรียน และความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530. อุดสาเนา.

อภาพร กาทอง. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบซินติเคต สอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรมและสอนตามแนวคู่มือครูการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อุดสาเนา.

อัสนีย์ ศรีสุข. การศึกษาทัศนคติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วยบทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อุดสาเนา.

Allmon, S.A. "Identification of Environmental Education Concepts for Inclusion in an Elementary School Curriculum," Dissertation Abstracts International. 33(5) : 2137 - B; November, 1972.

Altman, Irwin and Martin Chemers. Culture and Environment. California : Brooks / Coles Publishing Company, 1984.

Arnold, A. "Your Child's Play," Child Development Series. London : Pan Books, 1965.

Barelsen and Stinner in Marine E., J.E. Breckenridge and E.L. Vincent. Development Physical. Psychological Growth Through Adolescence 5th ed. Philadelphia : Saunders, 1966.

Bryant, B.K. "Student - Teacher Relationship as Related to Internal External Locus of Control," Dissertation Abstracts International. 32(8) : 4858 - B; February, 1971.

Bryant, C.K. and H.R. Hungerford. "An Analysis of Strategies for Teaching Environmental Concepts and Values clarification in Kindergarten," Journal of Environmental Education. 9(1) : 44 - 49 ; February, 1977.

- Etzioni, A. "The Role of Self - Discipline," Phi Delta Kappan. 64(3) : 184 - 187 ; November, 1982.
- Griffith, Charles J. and Associates. Ep-the New Conservation. Arlington : Lzaok Walton Leager of America, 1971.
- Good, C.V. Dictionary of Education. 3rd ed. New York : 1973.
- Hammerman, E.L. "A Delphi Formulation of Environmental Education Objectives," Dissertation Abstracts International. 40(5) : 2447 - A; November, 1980.
- Hoffman, M.L. "Moral Development," in Carmichael's Manual of Child Psychology. Edited by Paul Mussen, New York : John Wiley and Sons, 1970.
- Miller, J.D. "The Development of Pre-Adult Attitudes Toward Environmental Conservation and Pollution," School Science and Mathematics. Lxxv : 729 - 737 ; December, 1975.
- Piaget, J. The Moral Judemant of the Child. New York : Pegeuin Education Book, 1977.
- Sharma, R.C. Environmental Education. Delhe : Metropolitan Book Co., 1981.
- Sheviakov, G.V. and Fritz Redl. Discipline for Today,s Children and Youth. Washington D.C. : Association for Supervision and Curriculum Development, 1965.
- Sibley, W.A. "The Effect of Simulation Sames on Attitudes of Sixth Grades Toward the Environment," Dissertation Abstracts International. 35(4) : 2076-A; Octobers, 1974.
- Verble, M. "How to Encourage Self - Discipline," Learning. 16(1) : 40 - 42 ; August, 1985.
- Walsh, H.M. Introducing the Young Child to the Social World. New York : MacMillan Publishing Company, 1980.
- Wysoh, W.W and T.J. Lasley. "Climates for Excellence : Schools that Foster Self - Discipline," Phi Deta Kappan. 65(6) : 419 - 421 ; February, 1984.
- UNESCO. "The Tbilisi Declaration," Connect. I : January, 1973.
- _____. Regional Workshop on Environmental Education in Asia and Occania Bangkok. 22 - 29 ; Septermber, 1980.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลม แบบปกติและแผนการจัด
ประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม

หน่วยเรารักต้นไม้

กิจกรรมในวงกลม วันจันทร์

จุดประสงค์ บอกความรู้สึกและประโยชน์ของต้นไม้ต่อสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา ต้นไม้ทำให้บริเวณโรงเรียนและวัดร่มรื่น

กลุ่มควบคุม (จัดกิจกรรมแบบปกติ)	กลุ่มทดลอง (จัดกิจกรรมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม)
---------------------------------	---

ขั้นนำ

1. ครูร้องเพลง "แสนสุข" ให้เด็กฟัง แล้วสนทนากับเนื้อเพลง และบอกกับเด็กว่าจะพาไปดูต้นไม้ที่บริเวณวัด

ขั้นสอน

1. ครูถามเด็กว่า "การพาพวกเราหลาย ๆ คนไปนอกสถานที่ ถ้าไม่ตกลงกันอาจเกิดปัญหาอะไรบ้าง"

"หาอย่างไรเราจึงจะไปนอกสถานที่ได้อย่างเรียบร้อย และเหมาะสม"

ให้เด็ก ๆ บอกแนวทางทางที่ควรปฏิบัติ

2. ครูพาเด็กไปนั่งใต้ต้นไม้ และชวนสนทนา ดังนี้

"เด็ก ๆ รู้สึกอย่างไรเมื่อนั่งใต้ต้นไม้"

"เด็ก ๆ ชอบต้นไม้หรือไม่ ชอบเพราะอะไร"

"ต้นไม้ช่วยให้อากาศสดชื่นเย็นสบาย และช่วยให้อากาศสะอาดขึ้น ชวนเด็กสุกลมหายใจอย่างเต็มที่ แล้วถามความรู้สึกว่า "รู้สึกอย่างไร"

"ให้เด็กเลือกต้นไม้ที่ตนชอบแล้วไปสังเกตอย่างใกล้ชิด (โดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ)

รวมทั้งการสัมผัส แล้วกลับมาเล่าให้ฟัง

3. เด็กเล่าสิ่งที่สังเกตและสัมผัส

ขั้นสรุป

1. ครูสรุปประโยชน์ของต้นไม้ต่อสิ่งแวดล้อมว่าต้นไม้ทำให้โลกสวยงามและมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำให้อากาศสดชื่นให้ความร่มเย็น	1. เด็กและครูช่วยกันสรุปถึงประโยชน์ของต้นไม้ต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยคำถามว่า
"ถ้าไม่มีต้นไม้ เราจะเป็นอย่างไร"
"ต้นไม้ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร" |
|--|---|

ขั้นปฏิบัติ

1. ต้นไม้มีประโยชน์ต่อเรา เราควรดูแลรักษาต้นไม้โดยการช่วยกันรดน้ำต้นไม้ พรวนดิน
2. เรามาช่วยกันดูแลต้นไม้ ตามรายชื่อต่อไปนี้ กันดีไหม รดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย | 1. ต้นไม้มีประโยชน์ต่อเรา เราจะบำรุงรักษาต้นไม้ได้อย่างไร ใครคิดว่าจะทำอะไรอีก
2. ถ้าจะดูแลต้นไม้ เด็ก ๆ อยากทำอะไร |
|--|--|

หมายเหตุ สัปดาห์ที่ 2 เป็นต้นไป ให้เด็ก ๆ ลงมือปฏิบัติการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม

สื่อ

1. เพลง "แสนสุข"
2. ต้นไม้ในบริเวณวัด

การประเมินผล

1. สังเกตการร่วมกิจกรรม
2. สังเกตความสนใจและการตอบคำถาม

เพลง แสนสุข

รื่นรมย์ สมอูรา นกน้อยขับขาน ต้นไม้ใบกบิพรว ร่มไม้เย็นอุรา	ชื่นตา ฟ้าเบิกบาน สราญแสนสุขใจ พรางพรวลมไชยมา แสนสุขตาแสนสุขใจ
---	---

ภาคผนวก ข

- แบบทดสอบวัดพฤติกรรมทางสังคมด้านวินัยในตนเอง
- คู่มือภาพของแบบทดสอบรายข้อ

- คู่มือคำแนะนำการสอบวัดพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเอง
ของเด็กระดับก่อนวัยเรียน (อายุ 5 - 6 ปี)
- คุณภาพของแบบทดสอบรายข้อ

คู่มือดำเนินการสอบวัดพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเอง
สำหรับได้ระดับก่อนวัยเรียน

คำชี้แจงทั่วไป

1. แบบทดสอบชุดนี้วัดความมีวินัยในตนเองมี 2 ด้าน ดังนี้
 - 1.1 การแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับส่วนรวม
 - 1.1.1 การดูแลรักษาส่งของส่วนรวม
 - 1.1.2 การเสียสละเพื่อผู้อื่น
 - 1.2 การปฏิบัติตามข้อตกลงในชั้นเรียน
 - 1.2.1 การปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียน
 - 1.2.2 การรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
 - 1.2.3 การเคารพสิทธิของผู้อื่น
 - 1.2.4 การรู้จักรอคอย
2. การทำแบบทดสอบ ให้นักเรียนทำเองในแบบทดสอบ
3. เมื่อดำเนินการสอบได้ 10 ข้อ ให้นักเรียนพัก 5 นาที
4. ใช้เวลาในการดำเนินการสอบทั้งหมด 45 นาที

การเตรียมการก่อนดำเนินการสอบ

1. ศึกษาคู่มือดำเนินการสอบทั้งหมดให้เข้าใจ
2. ตรวจสอบจำนวนแบบทดสอบให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
3. กรอกข้อมูลบนหน้าปกแบบทดสอบของนักเรียนทุกคนให้เรียบร้อย
4. เตรียมดินสอสี หรือสีเทียน และกระดาษสำหรับนักเรียน จัดข้อสอบให้

เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

5. จัดสถานที่สอบให้อยู่ในสภาพที่สะดวกสบาย จัดโต๊ะ เก้าอี้ เว้นระยะห่างกัน

พอสมควร

6. จัดให้มีผู้ช่วยทดสอบดูแลความสะดวก และดูแลนักเรียนปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามคำสั่ง
7. ก่อนการดำเนินการสอบให้นักเรียนดื่มน้ำ และไปห้องน้ำให้เรียบร้อย

การดำเนินการสอบ

คำชี้แจง

1. แจกแบบทดสอบ กระดาษปิดข้อสอบ และดินสอให้นักเรียนคนละ 1 ชุด
2. ผู้ดำเนินการสอบอ่านให้นักเรียนฟังเฉพาะที่มีเครื่องหมายคำพูดเท่านั้น
3. ขณะดำเนินการสอบ ถ้าให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างไร ต้องเดินดูนักเรียนทุกคน

ทำให้ถูกต้องทุกครั้ง

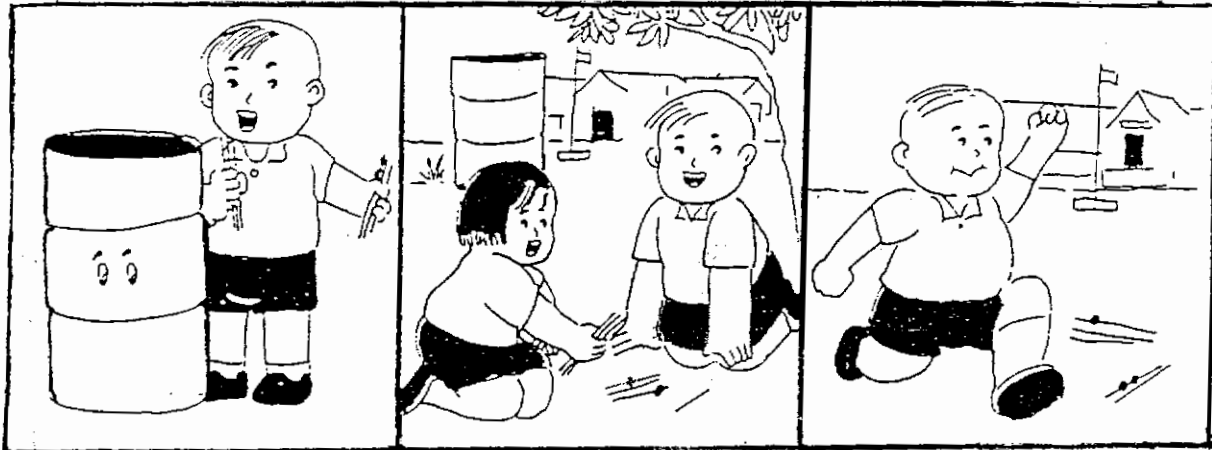
4. เมื่อผู้ดำเนินการสอบบอกให้นักเรียนดูภาพใด ให้นักเรียนชี้ตามภาพนั้น ๆ ด้วย

ผู้ดำเนินการทดสอบ

- : วันนี้ครูมีรูปภาพสวย ๆ มาให้นักเรียนดูและเลือกกากบาทข้อละ 1 ภาพ
- จากเรื่องที่ครูเล่าแต่มีข้อตกลงว่านักเรียนจะต้องกากบาทเมื่อครูบอกให้กา
- และเมื่อครูบอกให้เปิดหน้าอะไรจึงค่อยเปิด นักเรียนทำตามข้อตกลงนี้ได้ไหมคะ
- : หยดให้นักเรียนตอบ
- : "นักเรียนที่เป็นเด็กดี จะต้องตั้งใจฟัง และทำด้วยตนเอง"
- : "นักเรียนทุกคนดูที่กระดาน"
- : ครูเขียนเครื่องหมายกากบาท (X) บนกระดาษ แล้วชี้ให้นักเรียนดูและบอกว่า
"นี่เรียกว่า เครื่องหมายกากบาท"
- : "นักเรียนเปิดหน้านะคะ"
- : หยดเดินดูนักเรียนทุกคน เปิดหน้ามาให้ถูกต้อง
- : "นักเรียนใช้กระดาษว่างที่ครูแจกให้ปิดภาพแถวล่างแล้วดูภาพกากบาทแถวบนก่อน
นะคะ"
- : หยด เดินดู นักเรียนปิดภาพแถวล่างให้ถูกต้อง
- : "นักเรียนดูเครื่องหมายกากบาทในแถวบน แล้วใช้ดินสอเขียนกากบาทในแถวบน
แล้วใช้ดินสอเขียนกากบาท (X) ให้ครบทุกช่อง"
- : หยดเดินดูนักเรียนทุกคนกากบาทให้ถูกต้อง
- : "นักเรียน ล็อกกระดาษไปปิดภาพแถวบน แล้วดูภาพแถวล่างนะคะ"

ตัวอย่างแบบทดสอบวัดพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเอง และวิธีการให้คะแนน

สถานการณ์ : ขณะที่นักเรียนวิ่งเล่นกับเพื่อนอยู่ในสนาม เห็นไม้เสียบลูกชิ้นหล่นอยู่บนพื้นสนาม นักเรียนจะทำอย่างไร

- ภาพที่หนึ่ง นักเรียนเก็บ ไม้เสียบลูกชิ้น ไปทั้งถังขยะ
- ภาพที่สอง นักเรียนชวนเพื่อนให้เก็บ ไม้เสียบลูกชิ้น ไปทั้งที่ถังขยะ
- ภาพที่สาม นักเรียนยังคงวิ่งเล่นต่อไป
- ผู้ดำเนินการสอบ : ให้นักเรียนกากบาทกับภาพที่นักเรียนเลือก เพียงหนึ่งภาพ

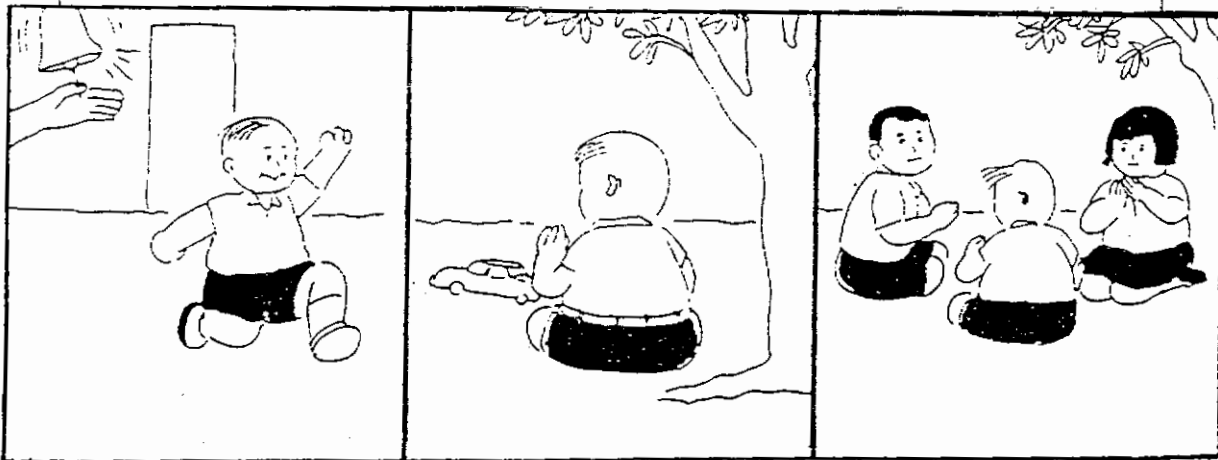
ความหมายของคะแนน

- 2 หมายถึง การกระทำหรือการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มาก
- 1 หมายถึง การกระทำหรือการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ปานกลาง
- 0 หมายถึง การกระทำหรือการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์น้อย หรือไม่พึงประสงค์

หน้างาน : แถวบน

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนเปิดหน้างานแถวบนนะคะ
 : นักเรียนดูภาพที่หนึ่งนะคะ เป็นภาพนักเรียนรีบไปเข้าแถว
 : ภาพที่สอง เป็นภาพนักเรียนเล่นต่อไปคนเดียว
 : ภาพที่สาม เป็นภาพนักเรียนชวนเพื่อนมาเล่นด้วยกัน

สถานการณ์ : ขณะที่นักเรียนกำลังเล่นอยู่ นักเรียนได้ยินสัญญาณให้ไปเข้าแถว
 แต่นักเรียนอยากจะเล่นต่ออีก นักเรียนจะทำอย่างไร

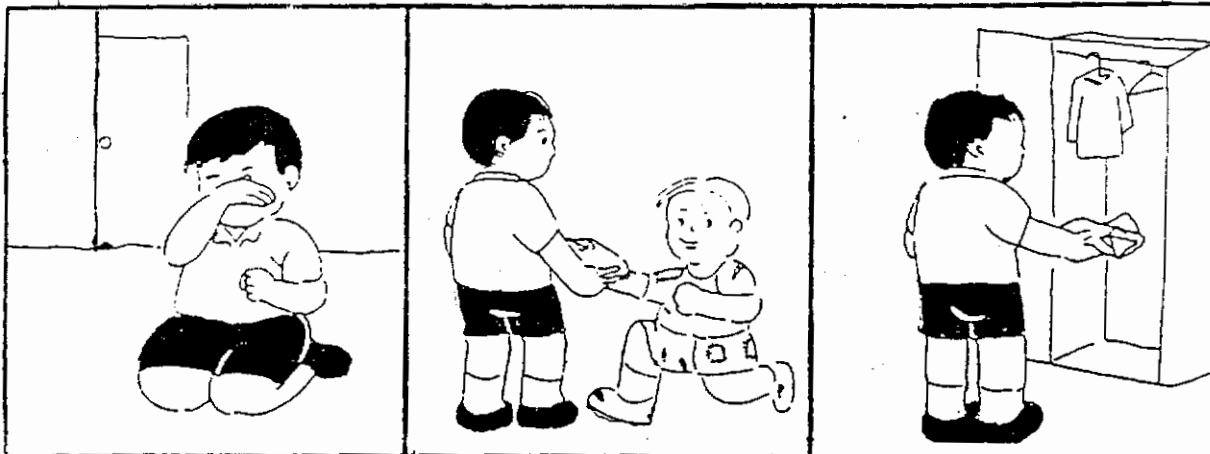

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนดูภาพอีกครั้งนะคะ
 : ภาพที่หนึ่ง นักเรียนรีบไปเข้าแถว
 : ภาพที่สอง นักเรียนเล่นต่อไปคนเดียว
 : ภาพที่สาม นักเรียนชวนเพื่อนมาเล่นด้วยกัน
 : ให้นักเรียนกากบาทกับภาพที่นักเรียนเลือกเพียงหนึ่งภาพ
 (เมื่อนักเรียนทุกคนทำเสร็จแล้วให้ดำเนินการสอบข้อต่อไป)

หน้าปก : แฉาล้าง

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนเปิดหน้าปกแฉาล้างนะคะ
- : นักเรียนดูภาพที่หนึ่งนะคะ เป็นภาพนักเรียนร้องไห้
เพราะ ไม่อยากให้เสื้อนี้แก่เด็กยากจน
- : ภาพที่สอง เป็นภาพนักเรียนให้เสื้อกันหนาวแก่เด็กยากจน
- : ภาพที่สาม เป็นภาพเก็บเสื้อตัวนี้ไว้ในตู้แล้วให้เสื้อตัวอื่นแทน

สถานการณ์ : เมื่อถึงฤดูหนาว คุณแม่บอกให้นักเรียนนำเสื้อกันหนาวที่นักเรียนชอบ แต่นักเรียนใส่เสื้อนี้ไม่ได้แล้ว ไปบริจาคช่วยเหลือแก่เด็กยากจน นักเรียนจะทำอย่างไร

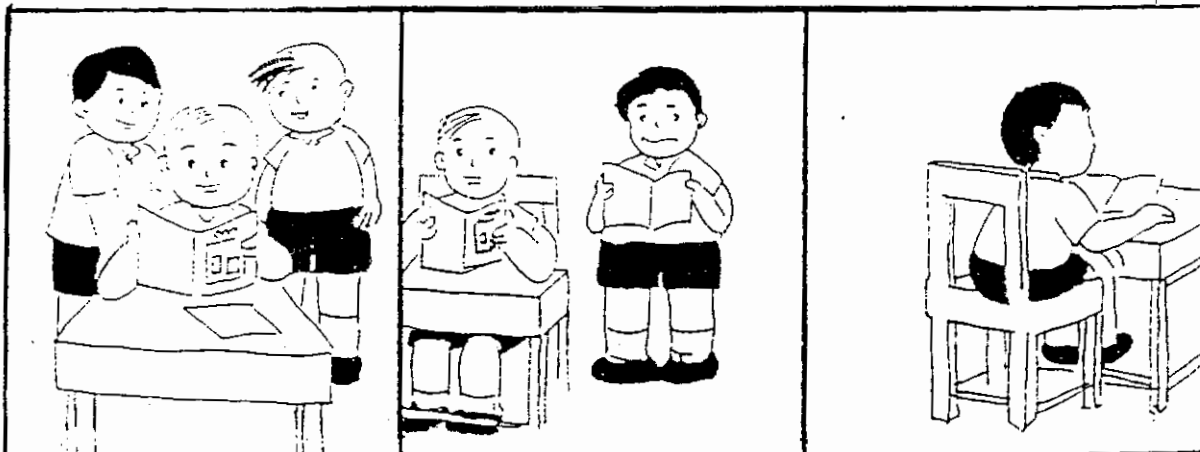

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนดูภาพอีกครั้งนะคะ
- : ภาพที่หนึ่ง เป็นภาพนักเรียนร้องไห้ เพราะ ไม่อยากให้เสื้อแก่เด็กยากจน
- : ภาพที่สอง นักเรียนให้เสื้อกันหนาวแก่เด็กยากจน
- : ภาพที่สาม นักเรียนเก็บเสื้อตัวนี้ไว้ในตู้แล้วให้เสื้อตัวอื่นแทน
- : ให้นักเรียนกากบาทกับภาพที่นักเรียนเลือกเพียงหนึ่งภาพ
(เมื่อนักเรียนทุกคนทำเสร็จแล้วให้ดำเนินการสอบข้อต่อไป)

หน้าไก่ : แถวน

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนเปิดหน้าไก่แถวนนะคะ
- : นักเรียนดูภาพที่หนึ่งนะคะ เป็นภาพนักเรียนนั่งดูหนังสือนิตานกับเพื่อนด้วยกัน
 - : ภาพที่สอง เป็นภาพนักเรียนดูหนังสือนิตานเล่มอื่นไปก่อน
 - : ภาพที่สาม เป็นภาพนักเรียนแย่งหนังสือจากเพื่อนมานั่งคนเดียว

สถานการณ์ : นักเรียนชอบดูหนังสือนิตาน ขณะนั้นเพื่อนกำลังดูหนังสือเล่มนั้นอยู่ นักเรียนจะทำอย่างไร

- ผู้ดำเนินการสอบ : นักเรียนดูภาพอีกครั้งนะคะ
- : ภาพที่หนึ่ง นักเรียนนั่งดูหนังสือนิตานกับเพื่อนด้วยกัน
 - : ภาพที่สอง นักเรียนดูหนังสือนิตานเล่มอื่นไปก่อน
 - : ภาพที่สาม นักเรียนแย่งหนังสือจากเพื่อนมานั่งคนเดียว
 - : ให้นักเรียนกากบาทกับภาพที่นักเรียนเลือกเพียงหนึ่งภาพ (เมื่อนักเรียนทุกคนทำเสร็จแล้วให้ดำเนินการสอบข้อต่อไป)

ตาราง คุณภาพของแบบทดสอบรายข้อ

ข้อ	t	ข้อ	t
1	2.12	11	3.10
2	4.42	12	5.89
3	2.36	13	2.72
4	5.80	14	5.97
5	4.52	15	2.58
6	2.28	16	2.60
7	2.12	17	5.71
8	2.86	18	4.45
9	3.00	19	1.92
10	2.78	20	6.40

ประวัติย่อของผู้วิจัย

- ชื่อ นางสาวราพร ชื่อสกุล ทับถม
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 87 ซอยสุขร่วมกัน เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร
รหัสไปรษณีย์ 10310 โทร 277-3568
- สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดพุทธวนาราม ถนนพระราม 1 เขตปทุมวัน
กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10300 โทร. 251-2995
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. 2513 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนักบุญโยนออฟอาร์ก กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2518 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงจากเทคโนโลยีราชมงคล ไซติเวช
- พ.ศ. 2519 ประกาศนียบัตรประโยศครูมัธยมจากเทคโนโลยีราชมงคล
ชุมพรเขตอุดมศักดิ์
- พ.ศ. 2524 ค.บ. (อุตสาหกรรมศิลป์) จากสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยครูพระนคร
- พ.ศ. 2538 กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร

วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม
โดยเน้นสิ่งแวดล้อม

บทคัดย่อ
ของ
นราพร ทับถม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
กรกฎาคม 2538

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อมกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนอายุ 5 - 6 ปี จำนวน 30 คน ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นก่อนวัยเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 ของโรงเรียนวัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 15 คน แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และกลุ่มควบคุม ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยเป็นเวลา 8 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และแผนการจัดประสบการณ์กิจกรรมวงกลมแบบปกติตามแผนการจัดประสบการณ์ของสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร และแบบทดสอบวัดวินัยในตนเองของ สายพิน ประเสริฐรณ์ แบบแผนการทดลองเป็นแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ t-test

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม และเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลมแบบปกติ มีพัฒนาการทางสังคม ด้านวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

SELF-DISCIPLINE OF PRESCHOOL CHILDREN WHO WERE PROVIDED
WITH CIRCLE ACTIVITIES EMPHASIZING ENVIRONMENT

AN ABSTRACTS

BY

NARAPORN TUBTOM

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

July 1995

The purpose of the study was to compare social development of preschool children who were provided with circle activities emphasizing environment and preschool children who were provided with circle activities using the lesson plan by Department of Education.

Thirty of five to six years preschool children of Wat Pathumwanaram School, Pathumwan District, Bangkok of the 1994 academic year were simple randomized sampling into two groups, each group comprised of 15 children, then randomly assigned into the experimental groups which provided with circle activities emphasizing environment and the control group which was provided with circle activities using the lesson plan by Department of Education. Both groups were taught by the researcher for eight weeks.

The instruments of this study were the lesson circle activities lesson plan emphasizing on environment and the test on self - discipline of preschool children of Saipin Prungsuwan. The design of this study was randomized control group Pretest - Posttest Design, the independent t-test was used.

The result of this study revealed that self-discipline of preschool children who were provided with circle activities emphasizing on environment and preschool children who were provided with circle activities using the lesson plan by Department of Education was significantly different at the .01 level.